

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

blízkovýchodní „arabské jaro“ opět výrazně ovlivnilo náš Bulletin. Kromě titulního textu od Huberta Smekala o reakci Evropské unie na revoluce v regionu najdete v dubnovém čísle také reflexi Obamovy zahraniční politiky a jeho „demokratizačního obratu“. V tomto Bulletinu bych vás nicméně rád upozornil především na rozhovor s Janem Kamínkem, který se jako volební pozorovatel zúčastnil nedávného referenda o samostatnosti Jižního Súdánu, a dále na tradiční, ale dlouho v Bulletinu nezaplněnou, rubriku Jak se studují lidská práva ve světě?, tentokrát z Oxford Brooks University. O studiu tamního programu Development and Emergency Practice nám napsal Petr Schmied, který předtím získal bakalářský titul v Olomouci a v současné době působí jako vedoucí mise organizace Člověk v tísni v Kambodži.

Bulletin již rok a půl nabízí v ČR jinak málo zdůrazňované pohledy na současný svět a jeho čtenost roste. Snad se vám dubnové vydání bude líbit.

Příjemné čtení vám přeje,
Lukáš Hoder, editor.

Z obsahu

Evropská unie a arabské revoluce

Jak se studují lidská práva ve světě?
Development and Emergency Practice,
Oxford Brookes University

Obamův demokratizační obrat?

Tentokrát nás nikdo zastřelit nechtěl
Rozhovor s Janem Kamínkem, pozorovatelem
lednového referenda o rozdělení Súdánu

Kandidatura ČR do Rady OSN pro lidská práva

+ Monitoring lidskoprávních publikací

International Institute of Political Science
of Masaryk University in Brno

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity v Brně

Obsah

Jak se studují lidská práva ve světě?

Development and Emergency Practice, Oxford Brookes University (OBU)

Tentokrát nás nikdo zastřelit nechtěl

Rozhovor s Janem Kamínkem, pozorovatelem lednového referenda o rozdělení Súdánu.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost |6

Hisséne Habré: Pokračující beztrestnost nebo blížící se zahájení soudního stíhání?

Ante Gotovina: Mezi válečným hrdinou a válečným zločincem

O situaci v Pobřeží slonoviny se zajímá Rada pro lidská práva OSN i prokurátor MTS

Keňa napadá řízení před Mezinárodním trestním soudem

Fictions of Justice: recenze

2) Evropský systém ochrany lidských práv |10

Evropská unie a arabské revoluce: Kde byla, když hřmělo?

Statistiky Soudního dvora EU: Lucemburské nadšení britští lordi nesdílí

Mrtvy demonstrant na summitu G8: Obeť štátu nebo nešťastná zhoda okolností?

Odopretie povolenia na pobyt kvôli pozitívnemu HIV testu je diskrimináciou

3) Mezinárodní politika a lidská práva |18

Kandidatura ČR do Rady OSN pro lidská práva

Nová vlna represí čínského režimu: Další znak nervozity v nejvyšších patrech komunistické strany?

Obamův demokratizační obrat?

4) Česká republika a lidská práva |21

Americká zpráva o stavu lidských práv v České republice: „Diskriminujete Romy a bují u vás korupce“

Zpráva ze semináře „Ochrana ekonomických, sociálních a kulturních práv ústavními soudy“

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o LP a demokratizaci

Vyšlo první letošní číslo Czech Republic Human Rights Review

Centrum pro lidská práva vydalo pololetní anglicky psaný bulletin o lidských právech a demokratizaci z hlediska českých a slovenských autorů. Texty v letošním prvním čísle se zaměřují například na komunistickou historii ČR a na problémy, které v této souvislosti řešíme doposud. Bulletin obsahuje i rozhovor s generálem Roméo Dallaire, který velel jednotkám UNAMIR ve Rwandě v roce 1994, kdy v zemi probíhala genocida, a také text Petra Preclíka, který se jako pozorovatel zúčastnil voleb v africké Guinei. První letošní číslo Czech Republic Human Rights Review si můžete přečíst na webu www.iips.cz.

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.

Jak se studují lidská práva ve světě?

Development and Emergency Practice, Oxford Brookes University (OBU)

Petr Schmied

Desítky mezinárodně přijatých dokumentů garantují lidem na celém světě řadu základních práv. Máme právo na vzdělání, důstojné živobytí, podílení se na rozvoji naší země a jiné „samozřejmosti“. Pro milardy lidí na celém světě však tato práva zůstávají jen o málo více než jen vzdálenými slovy. Abych mohl lépe pomoci praktickému naplňování těchto práv v ekonomicky méně rozvinutých zemích světa, rozhodl jsem se před třemi lety vystudovat magisterský kurz rozvojové spolupráce.

Po bakalářském studiu humanitární práce v Olomouci jsem cítil, že studium rozvojové spolupráce na Západě (kde za sebou mají desítky let zkušeností s rozvojovou spoluprací) by mě posunulo více, než pokud bych zůstal ve stále ještě mladém českém prostředí. Několik měsíců strávených brouzdáním po Googlu, posíláním e-mailů a podáváním žádostí se mi odměnilo přijetím na tři univerzity, ze kterých jsem si nakonec vybral obor Development and Emergency Practice na Oxford Brookes University (OBU) ve Velké Británii.

Školné ve výši 200,000,- Kč, k tomu minimálně ty samé náklady spojené se žitím v Oxfordu a žádná možnost získání univerzitního stipendia nebyly zrovna optimistickou vyhlídkou do začátku. Řekl jsem si ale, že vytvrvalým štěstí přeje, a pustil jsem se do maratónu psaní žádostí o podporu. Heslo „V nouzi poznáš přítele“ se osvědčilo dvojnásob. Díky mým kamarádům se mi podařilo sehnat sto padesát tisíc korun od soukromých firem, jednotlivců i nadací. Poptat se snad každého, zda zná nadace, firmy či jednotlivce, kteří by měli zájem podpořit vzdělání rozvojového pracovníka nestálo o moc více než můj čas a vyplatilo se. Poslal jsem rovněž mailem žádosti firmám podporujícím dobročinné aktivity. V tomto případě byl výsledek slabší – z více než sto žádostí se pozitivní odpovědi dočkala jedna. Další pomoc avšak přišla ze strany místní samosprávy a několika nadací (například Nadace pro rozvoj vzdělání, Nadace Sophia aj.). Po několika měsících zkoušení všech možností se mi tak nakonec podařilo sehnat z více než deseti zdrojů přes čtvrt milionu korun. Letní prázdniny jsem poté strávil zahradničením na anglických zahradách, díky čemuž jsem na sklonku léta mohl přijet do Oxfordu a připojit se k mým spolužákům z dvaceti zemí světa.

Zatímco během mého studia v ČR jsem měl za rok přes dvacet předmětů, na OBU jsme jich měli za semestr jen několik. Hlavní důraz byl kladen ne na objem znalostí, ale na práci v týmu, čtení a diskusi literatury (které místní knihovny na-

Petr Schmied, foto: archiv

bízely několikrát více, než byl člověk schopný přecítit) a sdílení zkušeností se spolužáky. Ti se zde sešli opravdu z celého světa – od inženýra ze Saudské Arábie, přes anglického veterináře, mladé studenty ze Zimbabwe, USA a Iránu, profesionální rozvojové pracovníky z Evropy a Karibiku... Každý jsme měli vlastní zkušenosti a rozhodně co sdílet. Většina profesorů měla za sebou alespoň patnáct let praktické zkušenosti s poskytováním rozvojové a humanitární pomoci a v této praxi v menší míře pokračovali i během své profesorské kariéry. Dokázal jsem se tak z velké části vyhnout akademikům, kteří mluví a píšou o rozvoji, ale přitom mají jen minimální porozumění a zkušenosti s implementací rozvojových projektů a strategií. Pokud k tomu přidám okouzující atmosféru Oxfordu, výborné kulturní a sportovní možnosti a multikulturní prostředí, mohu lehce říci, že rok na OBU byl jedním z mých nejlepších období v životě.

Vzhledem k tomu, jak extrémně široká je oblast rozvojové spolupráce, bych do budoucna volil více specializovaný obor, ale i přesto mě program Development and Emergency Practice rozhodně nezklamal. Během mé současné práce, kdy působím jako vedoucí mise organizace Člověk v tísni v Kambodži, se mi často vracejí vzpomínky na má univerzitní léta jak v Oxfordu, tak i Olomouci. Magisterské studium v zahraničí bych všem bez váhání doporučil – možnost získat jiný náhled na svoji specializaci, přístup k velkému množství informací a seznámení se s inspirujícími lidmi je něčím, co později při své práci nebo dalším studiu bezpochyby oceníte.

Tentokrát nás nikdo zastřelit nechtěl

Rozhovor s Janem Kamínkem, pozorovatelem ledného referenda o rozdělení Súdánu

Lubomír Majerčík

V lednu 2011 se na jihu Súdánu konalo referendum o oddělení a nezávislosti regionu na centrálním Súdánu. Vyplývalo z mírové smlouvy z roku 2005, která uzavřela jednu z nejdéších afrických občanských válek. Téměř 99 % obyvatel hlasovalo pro odtržení, což nakonec akceptoval i současný prezident Súdánu Omar al-Bašír. Oficiálně se má Jižní Súdán stát samostatnou zemí v červenci 2011. Jan Kamínek se v minulosti zúčastnil několika pozorovatelských misí EU v Africe.

Centrum: Začneme úplně od začátku – o jakou pozorovatelskou misi se jednalo a jak vlastně něco takového probíhá?

J.K.: Účastnil jsem se volební pozorovatelské mise Evropské unie, na které jezdí tři kategorie pozorovatelů – ústřední tým, dlouhodobí pozorovatelé a krátkodobí pozorovatelé. Ústřední tým se na místě pohybuje zhruba 2 měsíce před dnem voleb a

měsíc po něm, dlouhodobí pozorovatelé měsíc před a dva týdny po dni voleb, já sám jsem jel jako krátkodobý pozorovatel na týden před volbami a týden po nich. Referendum ovšem tentokrát trvalo celý týden, takže náš pobyt byl o něco delší.

V kterých částech země jste se pohyboval?

Nejdřív jsem se dva dny pohyboval v sídle ústředního týmu v Jubě, hlavním městě Jižního Súdánu, kde proběhlo naše zaškolení. Pak jsme jeli na místo pozorování, což bylo pro nás město Yei a okolí, na jih od Juby, směrem k ugandsko-konzské hranici. Na závěr jsme zase strávili dva dny před odletem v Jubě.

Po organizační stránce probíhalo všechno hladce nebo se vyskytly nějaké problémy, měli jste obavu o bezpečnost?

Tentokrát se jednalo o úplně pohodovou misi, žádné problémy jsme nečekali a ani žádné nenastaly. Panovaly trochu obavy ohledně situace na severu u hranice se severní částí země, ale ani tam k ničemu nedošlo. S volbami v dubnu 2010 se to nedalo vůbec srovnat.

Jan Kamínek v Súdánu, foto: archiv.

Tam pozorování probíhalo dramatičtěji? A po tom všem se Vám chtělo ještě vracet?

Ano, taky jsem se sám sobě divil. Tehdy nás museli dokonce bleskově evakuovat letadlem OSN, protože sama paní guvernérka státu Eastern Equatoria nás nařídila odpravit. Naštěstí jsme dostali informaci od místních kontaktů a k dané volební stanici, kde na nás měla být nachystána léčka, jsme nedojeli...

A čím to bylo, že letos probíhalo vše klidněji? Velkou pozorností mezinárodního společenství nebo už předem bylo jasné, že to je pro centrální vládu prohrané?

Bylo to předem jasné, o výsledku nebylo pochyb. Vůbec nešlo o to, zda bude většina pro oddělení nebo pro jednotu, ale o kolik víc bude lidí pro odtržení. Ostatně po několika desetiletích brutální občanské války se nelze divit.

Zaznamenali jste při průběhu referenda nějaká pochybení?

Jih země si možná mohl odpustit takovou masovou kampaň za oddělení a zastrahování těch mála příznivců jednoty. Přitom to bylo úplně zbytečné, takto bylo pro oddělení 99 % hlasujících, bez masové kampaně by jich bylo třeba 95 % a celé by to vypadalo mnohem věrohodněji. Mimo tu kampaň bylo ale všechno skvěle připravené.

A to se podařilo jak?

Především bylo vše mimořádně jednoduché – jedna urna, dvě možnosti – odtržení nebo jednotu. Minulý rok v dubnu se na jihu Súdánu hlasovalo o prezidentovi Súdánu, o obsazení ústředního parlamentu (tři hlasovací lístky – politický, osobnostní, ženský), o prezidentu Jižního Súdánu, parlamentu Jižního Súdánu (opět tři lístky), guvernérovi a o obsazení provinčního parlamentu (taktéž tři lístky). Dohromady šest uren a dvanáct hlasovacích lístků! Tentokrát to byla hračka, i většina volebních komisí byla stejná.

Co znamená ten ženský hlasovací lístek?

Do parlamentu se vždy hlasuje třikrát – jeden lístek je klasická kandidátka politické strany. Další lístek je pro význačné osobnosti politické strany. A nakonec je určitý počet míst v parlamentech vyhrazen pro ženy, které se volí zvláštním lístkem. Ženy ale mohou kandidovat i na výše uvedených hlasovacích lístcích.

A jaká byla vaše konkrétní práce?

Šlo o podstatně širší záběr aktivit – seznámit se před referendem s volební komisí, armádou, policií, místními pozorovateli, podávat zprávy o aktuálním dění. Při vlastním referendu je potřeba za den navštívit pár stanic – včetně otevírání a zavírání jedné volební stanice. V nich jsme seděli a sledovali hlasování, bavili se s komisí, místními pozorovateli i voliči. Poslední den se dlouho do noci sleduje sčítání a pak několik dní centrální sčítání.

A potom nejspíš přijde sepsání hodnotící zprávy?

Po krátkodobých pozorovatelích se zprávy nevyžadují, ty sepisují dlouhodobí pozorovatelé. My museli každý den posílat přes satelit vyplněné formuláře s písemnými komentáři do Juby pro ústřední tým.

A mělo pozorování i přes tu zdánlivou jednoduchost nakonec nějaký přínos?

Šlo hlavně o dodání legitimacy celému procesu. Jednalo se o dost výjimečné pozorování, v naprosté většině se jezdí na volby, kde se doopravdy soutěží. Zároveň to byla obrovská historická událost, Evropská unie tam zkrátka nemohla chybět.

Měli jste možnost bavit se s místními obyvateli? Jak se na celé referendum dívali?

To bývalo velmi dojemné. Mám hodně neuvěřitelných příběhů, snad každá rodina v občanské válce o někoho přišla a pro ty lidi to bylo prostě potvrzení ukončení války. Město Yeí bylo vlastně první město, které SPLA (Súdánská lidová osvobozená armáda, která založila SPLM - hlavní jihosúdánskou politickou stranu) dobyla a hodně se tam válčilo. Yeí bylo bombardované a ještě teď je jeho okolí zaminované. Čili místní byli velmi šťastní.

Dnes už je po referendu, jakou má podle Vás Jih perspektivu?

Ta země je nejchudší na světě, čili to bude mít mimořádně těžké. Všude jsou ale vidět dárci, kteří nabízejí vzdělávací programy zaměřené na zemědělství, školství, podnikání, proto mám pocit, že se nejedná rozvojovou spoluprací starého stylu, kde se jen něco dá a tím to skončí. Jestli je tady vzdělání programová priorita, tak by to mohlo fungovat. Jenom pro příklad - místní obyvatelstvo třeba ani neumí pořádně pěstovat banány, musí je proto vozit z Ugandy.

Působí vůbec vedení nové země demokraticky?

Moc ne, jsou to většinou bývalí vojáci, kteří ještě nepřeladili z myšlení z války na mír. Vládní strana SPLM naprosto dominuje, budoucí opozice to nebude mít snadné. Ale po jejich historii se zkrátka nelze čemu divit. Od roku 1983 tam probíhala občanská válka.

A momentálně je už situace stabilizovaná?

Zatím ano, ale hodně bude záležet, zda se bude konat referendum o statut regionu Abyei – na hranici Severu s Jihem – kde je nejvíce ropy. Tam by mělo proběhnout zvláštní referendum, zda si obyvatelé přejí připojit se k Severu nebo Jihu. Zatím se vůbec neví, co se bude dít.

Děkujeme za rozhovor a přejeme hodně štěstí do dalších pozorovatelských misí!

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Hisséne Habré

Pokračující beztrestnost nebo blížící se zahájení soudního stíhání?

Linda Janků

Hisséne Habré, bývalý prezident Čadu z let 1982 až 1990, který je pro hromadné popravky a mučení tisíců osob, k nimž za jeho vlády došlo, přezdíván „africký Pinochet“, stále uniká spravedlnosti. V posledních měsících přitom došlo ohledně snah o jeho stíhání pro podezření ze spáchání zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a mučení k několika událostem, které celou kauzu posouvají do další etapy.

Po Africkém soudu pro lidská práva a práva národů, o jehož rozsudku z prosince 2009 jsme v Bulletinu již informovali, se otázkou potenciálního stíhání Habrého v Senegalu, kam v roce 1990 uprchl, zabýval další africký regionální soud – Soudní dvůr Hospodářského společenství západoafrických států (ECOWAS).¹ Habré se na něj obrátil v říjnu 2008 ve snaze svému stíhání před senegalským soudem zabránit. Argumentoval přitom porušením zákazu retroaktivity zakotveného v čl. 15 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (MPOPP), a to s poukazem na fakt, že Senegal přijal vnitrostátní legislativu zakotvující jurisdikci jeho soudů ke stíhání skutků, které v době svého spáchání představovaly podle mezinárodního práva zločin genocidy, zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny, až v letech 2007 a 2008.

Soudní dvůr ECOWAS překvapil, když dne 18. listopadu 2010 vydal rozsudek, ve kterém dal Habrému za pravdu a shledal, že jeho stíhání před senegalským soudem by znamenalo porušení čl. 15 MPOPP. V dané situaci by dle rozhodnutí soudu připadala v úvahu pouze možnost soudit Habrého prostřednictvím specifické ad hoc procedury mezinárodního charakteru, jejíž použití v obdobných situacích vyžaduje obyčejové pravidlo.

Závěr o existenci takového mezinárodního obyčejje je poměrně odvážný a neodpovídá dosavadní praxi, kdy národní soudy různých zemí již projednávaly případy, v rámci kterých svou jurisdikci ke stíhání zločinů dle mezinárodního práva uplatňovaly (z pohledu národní trestněprávní úpravy) retroaktivně. Problematické je rovněž konstatování soudu o hrozícím porušení čl. 15 MPOPP. Ten totiž výslovně stanoví požadavek, aby čin byl v době svého spáchání trestný dle národního nebo mezinárodního práva. Záměr tvůrců paktu tedy směřoval ke zcela opačné situaci, než jakou implikuje Soudní dvůr ECOWAS, tj. k zamezení nemožnosti stíhat pachatele zločinů dle mezinárodního práva národními soudy s poukazem na nedostatek vnitrostátní právní úpravy, jestliže zločin byl v době svého spáchání trestným dle mezinárodního práva a pachatel o této skutečnosti mohl vědět.

Pouhých několik dní po vydání kontroverzního rozsudku Soudním dvorem ECOWAS přitom stíhání Habrého před senegalským soudem obdrželo dlouho očekávaný impuls v podobě dohody států Africké unie a dalších dárců o poskytnutí částky 11,7 milionů USD na pokrytí Senegalem požadovaných nákladů vyšetřování a soudního řízení v této kauze.

S ohledem na listopadový rozsudek Soudního dvoru ECOWAS je nyní ve hře možnost vytvoření hybridního tribunálu, resp. speciální komory u senegalského soudu, která by byla po vzoru ECCC v Kambodži složena ze senegalských i zahraničních soudců. Návrh takového řešení vypracovala Komise Africké unie, ve spolupráci s níž by měla senegalská vláda rozhodnout o způsobu, jakým má být Habré v Senegalu stíhán. Představitelé afrických zemí přitom Senegal v závěrečné rezoluci summitu Africké unie z 31. ledna 2011 vyzvali, aby trestní řízení s Habréem urychleně zahájil. V prosinci 2010 nicméně senegalský prezident Wade prohlásil, že má celé situace kolem Habrého kauzy „dost“ a hodlá případ „vrátit“ Africké unii, která v roce 2006 Senegal zmocnila Habrého stíhat jménem Afriky před svými soudy se zárukou spravedlivého procesu. Výsledek celé situace tak stále není jistý.

Nadále se přitom Senegalu nabízí také možnost vydat Habrého do Belgie, která o jeho stíhání na základě principu univerzální jurisdikce usiluje již od roku 2005. Senegal se zatím vydání Habrého do Belgie bránil, což mělo mj. za následek zahájení sporu obou zemí před Mezinárodním soudním dvorem (ICJ). Tomu případ v roce 2009 předložila Belgie s poukazem na porušení povinnosti Senegalu

Habrého v souladu se svými mezinárodními závazky bud stíhat, nebo vydat. V současné době řízení nadále probíhá a do července 2011 by soud měl mít k dispozici podání obou stran. Lze přitom očekávat, že pokud ve sporu dojde k vydání meritorního rozsudku, ICJ se v něm pravděpodobně vyjádří rovněž k výše zmíněným aspektům rozhodnutí Soudního dvora ECOWAS. I Belgie totiž zakotvila do vnitrostátního práva univerzální jurisdikci pro stíhání zločinů dle mezinárodního práva teprve poté, co se Habré údajně jejich spáchání dopustil.

Nadcházející vývoj kauzy týkající se stíhání Hissène Habrého bude v každém případě zajímavý. Nezbyvá přitom než doufat, že dosud žijící oběti Habrého režimu se dočkají spravedlnosti za spáchané činy, po které již více než 20 let volají.

Poznámky

1) Soudní dvůr ECOWAS má od roku 2005 nově pravomoc rozhodovat také o podáních jednotlivců ohledně údajného porušení Africké charty lidských práv a práv národů i dalších mezinárodních lidskoprávních instrumentů ze strany členských států.

Zdroje

- African Union Calls for 'Expeditious' Start to Habré Trial, Human Rights Watch, 31 January 2011, <http://www.hrw.org/en/news/2011/01/31/african-union-calls-expeditious-start-habr-trial>.
- Hessbruegge, J. A.: ECOWAS Court Judgment in Habré v. Senegal Complicates Prosecution in the Name of Africa. American Society of International Law, 3 February 2011, <http://www.asil.org/pdfs/insights/insight110203pdf.pdf>.
- United Nations: Senegal Must Prosecute or Extradite Hissène Habré, Human Rights Watch, 18 January 2011, <http://www.hrw.org/en/news/2011/01/18/united-nations-senegal-must-prosecute-or-extradite-hiss-ne-habr>.

VII. ročník Brněnského politologického sympozia

Mezinárodní politologický ústav MU a Fakulta sociálních studií vás ve spolupráci s Konrad-Adenauer-Stiftung, zastoupení v Praze, a s mediální podporou zpravodajského webu Česká pozice, zvou na další ročník Brněnského politologického sympozia. Akce se uskuteční 4. května 2011 v Aule na Fakultě sociálních studií v Brně. Ústředním tématem letošního ročníku jsou „Zájmy v české politice“. Na úvod vystoupí významný host, německý profesor Peter Lösche, který se zaměří na otázku lobbyingu jako potenciálního ohrožení parlamentní demokracie (tlumočení bude zajištěno). Pak budou následovat dva konferenční panely a jeden panel diskusní. Registrovat se můžete na adrese registrace@iips.cz. Další podrobnosti a program na www.iips.cz.

Ante Gotovina, foto: www.mlr.es

Ante Gotovina

Mezi válečným hrdinou a válečným zločincem Eubomír Majerčík

V Záhřebu a dalších chorvatských městech se opakovaly výjevy důvěrně známé z před sedmi let, kdy byl generál Gotovina zatčen. Už tehdy tato událost dokázala vehnat do ulic desetitisícové davy včetně středoškoláků nesoucích znaky pronacistického hnutí ustašovců. Spolupráce vlády Ivo Sanadera při zatýkání napomohla obnovit rozhovory o přistoupení Chorvatska do EU, které byly právě kvůli neochotě vydat Gotovinu v březnu 2005 přerušeny. Nynější odsuzující verdikt měl ale odlišný efekt – podpora přistoupení do EU v Chorvatsku výrazně poklesla. Přestože soudci Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii mohli při vynášení rozsudku nad Gotovinou sebevíce zdůrazňovat, že se v žádném případě nejedná o hodnocení legitimacy „vlastenecké války“, většinová Chorvaté to tak nadále vnímají.

Gotovina byl odsouzen k 24 letům odnětí svobody za spáchání zločinů proti lidskosti a porušení zákonů a obyčejů války, kterých se dopustili vojáci pod jeho velením v srpnu 1995. V průběhu čtyři dny trvající operace Bouře bylo tehdy z jihu Chorvatska vyhnáno téměř celé srbské 200tisícové obyvatelstvo.

Ante Gotovina má rovněž zajímavou vazbu na Českou republiku. Při jeho zadržení na Kanárských ostrovech se totiž ukázalo, že čtyři roky trvající útěk byl pro něj zároveň turistickým výletem. Ve falešných pasech byla nalezena razítka z destinací, jako jsou Tahiti, Mauricius nebo Argentina. Při svých cestách se Gotovina ale dostal i do České republiky, ze které se zase stačil bezpečně vrátit. V situaci, kdy britská tajná služba vyslala do Chorvatska speciální jednotky, aby Ante Gotovinu vypátraly, on se podle všech informací mohl volně pohybovat u nás.

Zdroje

- Tribunal Convicts Gotovina and Markač, Acquits Čermak, <http://www.icty.org/sid/10633>, 15. března 2011.

O situaci v Pobřeží slonoviny se zajímá Rada pro lidská práva OSN i prokurátor MTS

Lenka Popovičová

Rada pro lidská práva OSN rozhodla o vyslání nezávislé mezinárodní komise do Pobřeží slonoviny. Komise by měla vyšetřit podezření ze závažného porušování lidských práv během povolebních nepokojů, jež zemi zmítají již od podzimu loňského roku. Výsledky šetření by měly být známy koncem května.

Od vypuknutí nepokojů zemřelo v Pobřeží slonoviny víc než tisíc lidí, přes milion osob bylo vnitřně přesídleno a dalších víc než devadesát tři tisíc osob uprchlo do sousední Libérie. Za násilnostmi stojí zejména vojenské jednotky loajální prezidentu Gbagbovi. Ten několik měsíců odmítal přiznat listopadovou volební porážku s opozičním lídrem Outtarou a opustit prezidentský úřad. Sesadit se ho podařilo až po zásahu jednotek Francie a OSN začátkem dubna a v současnosti se nachází v domácím vězení. I přes sesazení exprezidenta (nebo právě díky tomu) a opakované výzvy jeho politické strany k ukončení nepokojů však někteří Gbagbovi příznivci stále odmítají složit zbraně.

Útoky namířené proti civilnímu obyvatelstvu, které by mohly být kvalifikovány jako zločiny proti lidskosti, vzbudily též pozornost prokurátora Mezinárodního trestního soudu (dále jen „MTS“) Luise Morena-Ocampa. Ten dle svého vyjádření momentálně analyzuje všechny přístupné informace, aby zjistil především to, kdo je za případné zločiny odpovědný (není například jasné, kdo se podílel na masakru ve městě Duekoue, při kterém údajně zemřelo přes osm set lidí). Ocampo se zároveň snaží přesvědčit ostatní země z regionu, aby iniciovaly řízení před MTS (state referral). Vzhledem k tomu, že Pobřeží slonoviny přijalo jurisdikci MTS pro zločiny spáchané na svém území, by mohl Ocampo zahájit vyšetřování z vlastní iniciativy (proprio motu) a nečekat na předložení situace některým státem. Musel by ovšem přesvědčit přípravný senát MTS o důvodnosti vyšetřování a získat jeho souhlas. Na hlavu prokurátora se tak snáší kritika, že nedostatečně využívá své (státy těžce vybojované) iniciativy k zahájení řízení.

Zdroje

- Heller, K. The Irritating ICC Prosecutor. *Opiniojuris*. 9. dubna 2011. [<http://opiniojuris.org/2011/04/09/the-irritating-icc-prosecutor/>].
- ICC, The Office of the Prosecutor. Statement by the Deputy Prosecutor of the ICC on the situation in Côte d'Ivoire. 2. prosince 2010. [<http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/DDD3FE71-F3D9-474E-8E-0A-4647CDEC0D55/282750/C%3%B4tedIvoireENG.pdf>].
- Schimizzi, C. UN rights council to investigate Ivory Coast abuses. *Jurist*. 26. března 2011. [<http://jurist.org/paperchase/2011/03/un-human-rights-council-to-investigate-human-rights-abuses-in-ivory-coast.php>].
- Up to 1 million people driven from homes by violence in Côte d'Ivoire, UN reports. UN News Centre. 25. března 2011. [<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37899&Cr=Ivoire&Cr1=>].

Keňa napadá řízení před Mezinárodním trestním soudem

Lubomír Majerčík

Přesně před rokem jsme v Bulletinu psali o tom, že přípravný senát Mezinárodního trestního soudu (dále také MTS) posvětil zahájení vyšetřování povolebního násilí z přelomu let 2007 a 2008 v Keni. Prokurátor zde poprvé a doposud i naposled využil svou pravomoc zahájit vyšetřování z vlastní iniciativy. Nyní se ukazuje, že tato okolnost není jedinou, která činí keňskou situaci unikátní.

Do další fáze se vyšetřování dostalo v prosinci 2010, kdy prokurátor požádal o předvolání šesti osob podezřelých ze spáchání zločinů proti lidskosti, což opět přípravný senát schválil. Nakonec se letos v dubnu tyto osoby, tzv. Ocampova šestka, před soud poprvé dostavily, na zářij bylo stanoveno datum předběžného projednání obvinění. Na první pohled se tedy zdá, že se vše vyvíjí hladce, Keňa spolupracuje a příslušní jedinci, představující čelní zástupce stran vlády i opozice, se dobrovolně vydávají řízení.

Zároveň ale keňská vláda aktivně využila dvě možnosti, jimiž může napadnout probíhající řízení. Nejdříve podala podnět Radě bezpečnosti k odložení vyšetřování. Rada bezpečnosti (RB) totiž může podle čl. 16 Římského statutu požádat MTS o odložení vyšetřování nebo stíhání po dobu 12 měsíců. Lze tak ale učinit pouze v rámci jednání na základě kapitoly VII Charty OSN, čili ve vzácných případech, kdy by mohl dočasný odklad vyšetřování napomoci Radě bezpečnosti obnovit mezinárodní mír a bezpečnost. Rada bezpečnosti se nakonec na této věci neshodla, a tím pádem návrh neschválila. RB nejednala o takovémto návrhu poprvé, podobným způsobem se neúspěšně snažila Africká unie navrhnout odložení případu prezidenta al Bašira. Neslavně proslulou je rezoluce 1422 z roku 2002, kdy návrhu USA paušálně vyjmout z působnosti MTS mírové jednotky OSN z nečlenských zemí MTS bylo velmi nesyrově vyhověno. Dá se proto říci, že nyní se RB rozumně zdržela politického zásahu do probíhajícího vyšetřování.

Druhý pokus zabránit řízení představuje nedávná žádost keňské vlády předložená MTS na základě čl. 19 Římského statutu. Vláda konkrétně tvrdí, že sama už v této věci vede vyšetřování, čímž se celá záležitost stává nepřijatelnou. Římský statut stojí na principu komplementarity, podle něhož má vždy přednost vnitrostátní stíhání a MTS přichází do úvahy, teprve pokud se příslušná země nemůže nebo nechce podezřeními řádně zabývat. Na MTS je proto nyní, aby přezkoumal, nakolik má případné keňské vnitrostátní řízení potenciál řádně všechna podezření přezkoumat. Tato námitka je proto podstatně delikátnější, neboť soud musí najít rovnováhu mezi umožněním legitimního vnitrostátního řízení a odhalením toho, nakolik takové řízení nemá spíše za cíl ochránit vrcholné keňské představitele před mezinárodním soudem.

Zdroje

- Pre-Trial Chamber II receives application ..., <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/ABFFE507-B981-4B0E-82EF-E2AF66395218.htm>, 4. 4. 2011.

Recenze

Fictions of Justice

Katarína Šipulová

CLARKE, Kamari Maxine (2009): Fictions of Justice. The International Criminal Court and the Challenge of Legal Pluralism in Sub-Saharan Africa. New York: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-0-521-71779-3, 322 strán, £ 50.

Najnovšia publikácia Kamari Maxine Clarke, profesorky antropológie na Yale University, predstavuje zaujímavý príspevok do stále aktuálneho sporu univerzalizmu a partikularizmu (resp. v tomto prípade doslova afrikanizmu) pri obnove spravodlivosti. Autorka ponúka kritiku medzinárodného západocentrického konceptu právneho panstva a jeho vedúceho agenta – Medzinárodného trestného súdu (ICC) – ktorý podľa nej prostredníctvom formovania tzv. právnych fikcií a za pomoci rétoriky nevládných organizácií umelo presadzuje primát západných ideí spravodlivosti a nerešpektovaním miestneho historického a socioekonomického kontextu delegitimizuje domáce právne kultúry.

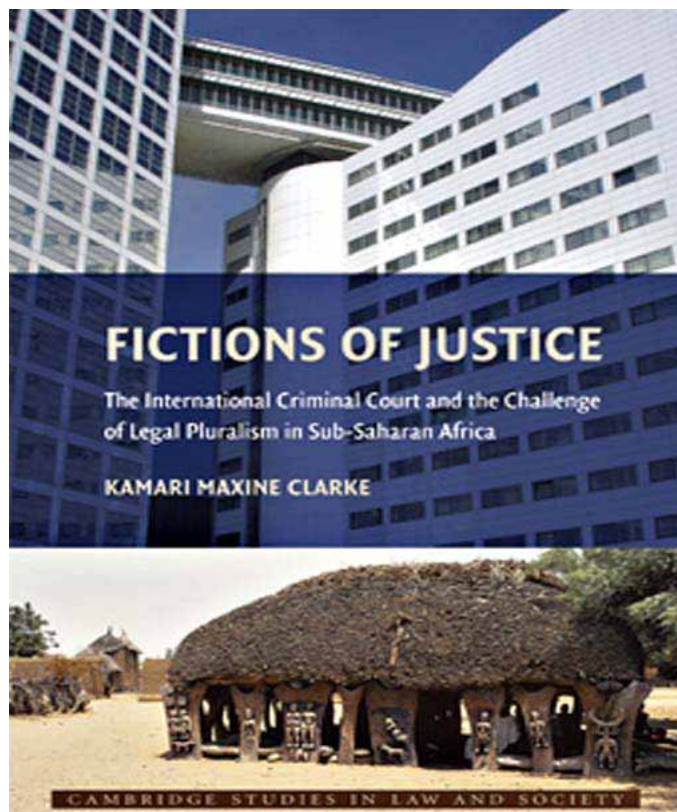
Základnými leitmotívami pretkávajúcimi sa celou knihou sú teda koncepty pluralizmu a právnych fikcií. Dva veľké tematické celky, na ktoré je publikácia rozdelená, ponúkajú veľmi podnetný popis vybraných káz ICC (hlavne otázky detských vojakov v prípade Lubanga a amnestií v Ugande) a následne rozbor činnosti a špecifik nigerijských súdov aplikujúcich právo šaría. Hoci sa jedná o zaujímavé a v mnohých prvkoch inovatívne analýzy, problematickým sa javí ich vzájomné naviazanie. Beztak krehká teoretická línia, ktorá zväzovala prvú časť, sa pri rozboře šaría súdov vytráca, odlišná povaha aktérov, zdrojov legitimacy a právomocí znemožňuje porovnanie; implicitne obsiahnutú myšlienku podpory pluralizmu musí čitateľ miestami len vytušiť.

Konštrukcia právnych fikcií nie je nijako novou ani prevratnou myšlienkou, už dlhšiu dobu sa využíva pri skúmaní internalizácie medzinárodných režimov ľudských práv. Clarke však tvrdí, že súčasné režimy ľudských práv a právneho panstva pomáhajú zachovať presne tie spoločenské zdroje násilia, ktoré by sa medzinárodné tribunály na základe svojich mandátov mali pokúšať odstrániť. V zásade tak posilňujú stereotypy o africkej politickej a ekonomickej krehkosti a neschopnosti. Ukazuje to na prvom prípade ICC, Lubanga, ktorý podľa autorky definitívne prepojil problematiku detských vojakov s prívlastkom africká, a samotný kontinent postavil do pozície obeť – vinnej z nepredstaviteľných zločinov, ale zároveň postrádajúcej vlastnú zodpovednosť a odkázanej na záchranu zvonku. Hyperbolizovanie obeť, podobne ako koncept zodpovednosti veliteľov a nadriadených, predstavuje podľa nej len nástroj na linajkové delenie obeť a páchatelov, nerešpektujúce domáci právny kontext a spravodlivosť. Hoci je autorkin argument do veľkej mie-

ry pravdivý a odzrkadľuje napr. sierraleonské problémy spojené s vyňatím detských vojakov spod zodpovednosti za súčasnej existencie úplne odlišných noriem lokálneho práva, metafora predsa len nie je presná a dopúšťa sa značného zjednodušovania. Clarke totiž opomína širší kontext a históriu prípadu Lubanga, kde bol ICC v podstate nútený rešpektovať zásady subsidiarity voči konžskej súdnej sústave.

Hlavný argument celej knihy spočíva v tvrdení, že cesta pre fungovanie tribunálov, a v prvom rade pre ICC, vedie cez právny pluralizmus: Clarke navrhuje uplatniť tzv. strategický preklad – koncept, ktorý tvrdí, že normy sa šíria rýchlejšie a jednoduchšie, ak ich internalizačnú fázu dopĺňa zdomáčňovanie, lokalizovanie (vernacularization) do kultúrne akceptovateľného kontextu. Medzinárodné právo by malo pracovať v rámci domáceho práva, a nie proti nemu. Na analýze nigerijského súdnictva autorka ukazuje, že nekompromisné odsúdenie celého systému spravodlivosti v konečnom dôsledku škodí obeť, odporúča preto radšej jeho pomalú, postupnú reformu a adaptáciu. Je škoda, že už absentuje konkretizácia, ako by k podobnému zdomáčňovaniu noriem napríklad pri činnosti ICC teda malo dochádzať.

Celkovo predstavuje publikácia *Fictions of Justice* veľmi zaujímavý príspevok do akademického diskurzu spravodlivosti verzus mier, a hoci v teoretickej rovine má svoje drobné nedostatky, poteší dôsledným spracovaním a až zákulisnými informáciami k vybraným výsekom z procesov ICC.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Evropská unie a arabské revoluce

Kde byla, když hřmělo?

Hubert Smekal

V 90. letech se v souvislosti s tragickými událostmi na Balkáně optimisticky nadhazovalo, že přichází hodina Evropy. Skutečnost ovšem pozitivní představy nenásledovala a Evropská unie se prezentovala jako nejednotný a nerozhodný subjekt. Stejný obrázek nabídlo i následující desetiletí a hluboké názorové příkopy mezi členskými státy ohledně intervencí v Afghánistánu a Iráku. Revize unijních smluv měly přispět k vylepšení neuspokojivého stavu, po odstranění konstituční rétoriky z neúspěšné „euroústavy“ představovaly právě změny v zahraniční politice jedno z témat, kterými se Lisabonská smlouva snažila „zalíbit“ publiku. Evropskou unii ve světě nově reprezentují prezident Evropské rady a vysoká představitelka pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Dosazením Hermana van Rompuye a Catherine Ashton státy ukázaly, že to s nějakou výraznou rolí pro EU v zahraniční politice nemyslí zase až tak vážně. Výběr málo známých kandidátů nasvědčoval, že lídři velkých zemí se své dominantní role vzdát nechtějí. Takový Tony Blair, jehož jméno se jednu dobu skloňovalo, by jistě dokázal akumulovat nesrovnatelně více pozornosti i vlivu.

Za použití nastíněné konstelace je třeba pozorovat i zapojení Evropské unie do revolučního dění v arabském světě. Lisabonská smlouva sice přinesla prvky posilující akceschopnost Unie na mezinárodní scéně, ale dominantní roli států zase tolik neoslabila. V EU tradičně koexistuje směsice různých zájmů, třeba pro středomořskou oblast Unie je dění na severu Afriky palčivým problémem, protože krátce po vypuknutí nepokojů mohou očekávat tisíce migrantů u svých břehů, zatímco takové Pobaltí podobnou intenzitu necítí a spíše pokukuje, co se děje v Rusku. Samostatnou kapitolu představuje Francie se svým koloniálním břemenem

a přetrvávajícím úzkým vztahem k mnoha severoafrickým vládcům a velkolepými projekty typu Mediteránní unie.

Deklarace to nespraví

Timothy Garton Ash hned po prvním vlně arabského revolučního vzepětí začátkem února kritizoval, že Evropa moc vlivu v událostech ani mít nemůže. O své zápraží se totiž příliš nezajímá a trpí nedostatkem znalostí o regionu, což se projevuje například minimem obeznámených reportérů přímo na místě. „Máme asi víc evropských expertů na politiku Kalifornie než na politiku Egypta, neřkuli Tuniska nebo Maroka,“¹ kroutí hlavou slavný britský historik. Zvnějšku to skutečně vypadá, že EU (ale i zbytek světa) nebyla na revoluční kvas vůbec připravena, propracované scénáře vývoje a plány aktivit zcela chyběly. Na tom by nebylo nic tak divného, svět si zvykl, že Amerika vaří a Evropa pak umývá, ale právě tento nechtěný stav věci přece chtěla Unie v posledním desetiletí rázně změnit. A kde jinde začít, než za humny?

Na besedě v Berkeley si unijní velvyslanec ve Spojených státech pochvaloval, jak se Evropa podílí, aby se věci posunovaly dopředu a jak skvěle funguje chemie mezi Hillary Clinton a Catherine Ashton. Americká ministryně zahraničí má údajně konečné číslo, kam zavolat, když chce mluvit s Evropou. Praxe však neukázala, že by ono číslo nějak zabralo, britská baronka byla vedle Sarkozyho a spol. téměř neviditelná.

Evropa se vyznačuje vysokou schopností přijímat různé deklarace, v nichž se odsuzuje násilí a zdůrazňuje nutnost dialogu, demokratických reforem a dodržování lidských práv, bohužel, tyto deklarace mají pro skutečnou situaci zhruba stejný účinek jako kterákoliv vládní protikorupční strategie v České republice. Unie se chová v zahraničních krizových událostech podle zaběhaných vzorců – během přelomových událostí je pomalá, těžkopádná, neschopná konsenzu, a tím pádem i zásadnější akce, omezuje se na hu-

manitární pomoc a nevojenské sankce v podobě například zmražení účtů. Pokud se vývoj obrátí pozitivním směrem, pak Unie posílá finanční pomoc a všemožně asistuje v procesu transformace.² Tento dosavadní popis praxe koresponduje s představou C. Ashton, jež během zvrátů v Tunisku a Egyptě zdůrazňovala, že Evropa má hlavně naslouchat, že jde o „jejich“ revoluce.³

Jak se revoluční vlna šířila arabským světem, vzrůstalo také puzení silných evropských hráčů nestát bokem a aktivně se zapojit do dění v regionu, které vyvrcholilo násilnostmi ze strany režimu v Libyi. V deklaraci ze zvláštního zasedání Evropské rady z 11. března 2011 Unie vyzývá Kaddáfího k okamžitému odstoupení a za partnera k diskusi začíná považovat přechodnou národní radu v Bengházi⁴ (což se moc nepozdávalo například prezidentu Klausovi). Hlavy států rovněž načrtávají střednědobou představu pro podporu regionu, jemuž nabízejí hlubší ekonomickou integraci a politickou spolupráci. Sluší se ovšem připomenout, že Unie již do regionu za účelem podpory demokratizace nalila v uplynulých letech dost peněz, aniž by se to příliš projevilo. Takže znovu a snad lépe...

Necelý týden poté vydala Rada bezpečnosti OSN rezoluci 1973, o níž se opíraly následné nálety na libyjské cíle. Hned týden nato se opět scházejí hlavy států a unijní špičky ve formátu Evropské rady a vyjadřují spokojenost nad rezolucí a přesvědčení, že spojenecké akce výrazně přispěly k ochraně životů civilního obyvatelstva.⁵ I přes tuto širokou shodu je ale vhodné poznamenat, že akce se neodehrávaly pod hlavičkou Unie, ale zejména díky NATO.

Kdyby zůstalo u četby dokumentů Unie, mohli bychom si myslet, že evropské státy jednájí na základě širokého konsenzu, jenže stačí se podívat na hlasování o rezoluci 1973 či především na seznam států, které se účastní operací v Libyi, abychom zjistili opak. Při hlasování o rezoluci 1973 se v patnáctičlenné Radě bezpečnosti zdrželo pět států – vedle Brazílie, Číny, Indie a Ruska překvapivě také Německo. Zástupce Německa Peter Wittig viděl ve vojenském zásahu příliš velká rizika a obával se možnosti rozsáhlých ztrát na životech.⁶ Z unijní sedmadvacítky se účastní jen jedenáct států,⁷

o trošku lepší skóre má NATO – z 28 zemí rezoluci OSN pomáhá vojensky naplňovat přesně polovina.

Zaseknutý motor

Nálety na Libyi začaly 19. března, ale odchodu Kaddáfího v krátkodobém horizontu nedocílily. V době uzávěrky tohoto příspěvku (polovina dubna) plukovník stále odolával a střídal se s rebely ve vojenských úspěších. Evropská unie aspoň v mezích rozhodla o uvalení sankcí (zákaz vycestování a zmražení účtů vůdčích osob režimu) a o vojenské operaci EUFOR Libya,⁸ která má za cíl podpořit humanitární pomoc, pokud o to požádá Úřad OSN pro koordinaci humanitární činnosti (OCHA). Konkrétněji by měl EUFOR Libya přispět k bezpečnosti uprchlíků a podporovat humanitární organizace, nejedná se o žádnou „zabíjačku“ operaci s cílem svržení režimu. Když tedy OCHA požádá, měla by EU pomoci s ochranou, vše je ale teprve v počáteční fázi a o přesné podobě případné operace panují nejasnosti.

Tradiční francouzsko-německý motor v posledních letech nefunguje, silové pozice v Evropě jasně zabraly Francie s Velkou Británií, jimž po počátečním přešlapování sekunduje Itálie.⁹ Zmíněné země podporují libyjskou povstaleckou Přechodnou národní radu a chystají se dokonce vyslat na pomoc vzbouřencům instruktory. Německo zastávalo evropské pozice, dokud byla ve hře pouze diplomacie a nevojenské sankce jako zmražení účtů či zákaz cestování pro rodinné příslušníky pohlavářů libyjského režimu. Zde paradoxně Německo navrhovalo spolu s Finskem sankce jako vůbec první, ale v rané fázi ještě ve druhé polovině února se k nim nikdo další nepřipojil. Když se později začalo jednat o silových prostředcích, tak se naopak stáhlo zase Německo, což otevřelo dveře Francii. Nicolas Sarkozy inicioval vojenskou odpověď za vydatné mediální podpory známého intelektuála Bernard-Henri Lévyho, který volal z libyjských povstaleckých bašt svět k zásahu.¹⁰ K francouzské revitalizaci také přispěla výměna ministrů zahraničí, když za Michèle Alliot-Marie přišel respektovaný Allain Juppé. Nicolas Sarkozy pak opět ukázal, že vyniká v krizových situacích a dokáže ovládnout mediální prostor, což se při jeho popularitě na bodu mrazu a prezidentských volbách příští rok hodilo.

IIPS MU vydal knihu *Hospodářsko-politické důsledky průzkumu vesmíru*

Vesmírná politika je ve světě ustáleným vědeckým oborem. Pokrývá mezinárodní kosmické právo, politologii, sociologii, techniku a technologie a v neposlední řadě i historii. Ekonomický obsah vesmírné politiky se donedávna omezoval na pouhé kalkulace a jako takový nebyl její výraznou součástí. Ekonomické myšlení i praktická hospodářská politika tuto oblast úspěšně opomíjí řadu let. Ekonomické aspekty vesmírné politiky jsou tak pouhými střípky. Tyto střípky obohacené o hlubší analýzu prezentuje tato publikace.

Knihu lze objednat na www.iips.cz.

Česká republika se nikam nehrne, Unie se chválí

Ministerstvo zahraničních věcí ČR se ve svých prohlášeních k situacím v Tunisku, Egyptu a Libyi omezilo na tradiční odsouzení násilí a výzvy k pokojnému řešení a dialogu. V případě Libye uvítalo jak rezoluci OSN, tak akce NATO, do nichž se Česká republika nicméně aktivně nezapojila. Pozornost si však ČR vysloužila, a to předpovědí katastrofy po pádu Kaddáfího,¹¹ čímž jsme se postavili po bok mezinárodním mediálním trapasům Francie, která původně nabídla tuniskému Ben Alimu bezpečnostní síly k potlačení opozice, a Itálie, jež velebila egyptského vládcu Mubaraka jako nejchytřejšího muže. Za diplomatický lapsus je považováno rovněž nekonzultované Sarkozyho uznání přechodné národní rady v Bengházi, které vedle všech evropských partnerů překvapilo dokonce i jeho vlastní ministry. Bohužel, ani zásadní kroky nebyly zjevně na unijní úrovni příliš koordinovány, takže atmosféru mohly dále čerit například Berlusconiho stížnosti, že Francie se chová imperialisticky.

Na evropské půdě zaujalo vystoupení komisaře pro rozšíření Štefana Füleho, jenž před europoslanci přiznal řadu chyb, jichž se Evropa dopustila, když nedostatečně podporovala lidská práva a demokratizaci a spoléhala, že autoritářské režimy zajistí stabilitu.¹² Füle narážel na skutečnost, že celou dobu Evropa bez problémů se severoafrickými vůdci jednala a obchodovala, aby se následně od nich štítlivě odvracela, když potlačují protesty za pomoci nedávno dodaných evropských zbraní. Do budoucna se Unie chystá praktikovat v regionu diverzifikovanější pří-

stup a více používat kondicionalitu – neboli – pomůžeme vám, když se budete chovat pěkně.

Samotná Evropská unie se zdá být se svým výkonem spokojená, prezident Evropské rady Herman van Rompuy prohlásil: „Od začátku krize byla Evropská unie v popředí – jako první uložila tvrdé sankce, jako první vydala zákaz cestování pro vůdčí osoby režimy, první zmrazila libyjské účty a jako první uznala přechodnou národní radu jako partnera pro jednání.“¹³ Kdo jiný by ovšem měl být v popředí než Unie, která chce hrát roli velkého světového hráče a navíc má severoafrický region na dohled od svých břehů? Ostatní silné části světa zjevně neopustily princip státní suverenity jako hlavní zásady mezinárodních vztahů, takže zahraniční intervence moc nepodporují. Navíc, unijní sankce (zákaz cestování a zmrazení účtů) příliš nezafungovaly, téměř dva měsíce po jejich uvalení to v Libyi stále vře a Kaddáfí se na důchod do Caracasu ještě neodebral. K tomu všemu se nejvýznamnější akce v regionu – bezletová zóna – podle všeho odsouhlasila spíše k nelibosti baronky Ashton.

Super je tu stát a nic moc nedělat

Závěrečné bilancování – všichni ti, kteří tvrdili, že s Lisabonskou smlouvou přichází jakýsi evropský superstrát, si mohou oddychnout. Místo bruselského diktátu se množí komentáře o konci společné zahraniční politiky. Unie bude tak silná, jak jí členské státy dovolí. V oblasti zahraniční politiky se evropské tváře ztrácely a jasně dominovaly tváře národní. Těžko říct, co si třeba v Egyptě myslí, když je navštěvují aktivní mi-

Pařížský summit na podporu obyvatel Libye, foto: Rada EU.

nistři zahraničí a po nich se dostaví vysoká představitelka EU s tím, že mluví za všechny, co tu byli před ní. Za slabý výkon Unie není tedy na místě hanit Brusel, ale zejména členské státy EU. Teprve až bude mít Unie jako celek možnost operativně a rozhodně jednat, lze ji tvrdě kritizovat. Zahraniční politika Unie má však taková pravidla a lídry, jaké si přály státy (a v těch probíhají každou chvíli nějaké volby, tak je potřeba se ukázat nebo ukázat, že nějaký Brusel nám přikazovat nebude). Pokud tedy chceme silnou evropskou politiku, je nutné zavést odpovídající mechanismus, včetně většinového hlasování, což je v současnosti nemyslitelné.

Vlna arabských revolucí ukázala, že s evropskou shodou a solidaritou to nebude nikterak žhavé. Zejména jižní země byly na poplach, zatímco sever Evropy se tázal, proč by vlastně Unie měla do arabských záležitostí zasahovat. Během evakuace Evropanů z Libye se každý stát staral o své občany, italské sousedé jsou šokováni a nesouhlasí, když jim z Apeninského poloostrova chtějí „posunout“ část uprchlíků. Státy unie se v důležitých fázích vývoje neshodovaly na zcela zásadních věcech – jaký je „náš“ preferovaný výsledek (sesadit vládců či ne), jaké jsou naše preferované prostředky (síla, sankce či pouze diplomacie?) a kdo by je měl a za jakých okolností použít (EU, NATO, souhlas OSN, Africké unie, Ligy arabských států).

Odpověď na titlek článku tedy zní jednoduše – Unie byla přesně tam, kde státy chtěly.

Poznámky

- 1) ASH, Timothy Garton. If this is young Arabs' 1989, Europe must be ready with a bold response. *Guardian*, 2. února 2011, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/feb/02/egypt-young-arabs-1989-europe-bold>.
- 2) Více např.: MAGEN, Amichai – RISSE, Thomas – McFAUL Michael, A. (2009). *Promoting Democracy and the Rule of Law. American and European Strategies*. Houndmills: Palgrave.
- 3) Mimochodem, představa vysoké představitelky EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku zaujme svou střízlivostí a pragmatičností, vystříhá se obvyklé evropské prázdné rétorické grandiozity: ASHTON, Catherine. Listening to the Revolution. *The New York Times*, 25. února 2011, http://www.nytimes.com/2011/02/26/opinion/26iht-edashton26.html?_r=1.
- 4) *Declaration. Extraordinary European Council*. 11 March 2011, body 7 a 8, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119780.pdf.
- 5) *Conclusions. European Council*. 24–25 March 2011, bod 18, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf.
- 6) UN Security Council Press Release. *Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians*, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions. SC/10200, <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>.
- 7) Belgie, Bulharsko, Dánsko, Francie, Itálie, Nizozemí, Rumunsko, Řecko, Spojené království, Španělsko, Švédsko.

Bulletin přímo na mail

Pokud si přejete pravidelně dostávat bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci na mail, napište na adresu lidskaprava@iips.cz. V předmětu zprávy prosím uveďte „Bulletin“.

Centrum pro lidská práva na Facebooku

Připojte se k facebookové skupině Centra pro lidská práva a demokratizaci a zapojte se do debat o lidských právech nejen v České republice.

- 8) *Rozhodnutí Rady 2011/210/SZBP ze dne 1. dubna 2011 o vojenské operaci Evropské unie na podporu operací humanitární pomoci v reakci na krizovou situaci v Libyi (EUFOR Libya)*, Úřední věstník L 089, 5. dubna 2011, s. 17–20, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:089:0017:01:CS:HTML>.
- 9) Itálie předvedla typický veletuč, nejprve svou bývalou kolonii urputně bránila, aby se k ní posléze otočila zády. Itálie dováží libyjskou ropu a plyn a obávala se „biblického exodu“ utečenců. Navíc Silvia Berlusconiho pojal ke Kaddáfimův blízký vztah, který se zakládal například na sdíleném zájmu o přízeň něžného pohlaví.
- 10) Zajímavý čerstvý rozhovor s B.H.L.: LAUTER, Deborah. Philosopher Bernard-Henri Levy speaks of his role in France's push against Kaddafi. *Los Angeles Times*, 17. dubna 2011, <http://www.latimes.com/news/nationworld/world/la-fg-france-philosopher-rebels-20110417,0,7822927.story?page=1>.
- 11) Toto prohlášení bylo posléze označeno jako vytržené z kontextu a překroucené, nicméně právě charakteristika české pozice jako obránce Kaddáfimův režimu se dostala do světového tisku, zatímco následná korekce výroku již nikoliv.
- 12) PHILLIPS, Leigh. Europe 'should have backed democrats not dictators,' commissioner says. *EUObserver*, 1. března 2011, <http://euobserver.com/892/31894>.
- Velký rozhovor s Füle: GOTEV, Georgi. Štefan Füle: EU won't allow Arab revolutions to be 'stolen'. *Euractiv*, 13. dubna 2011, <http://www.euractiv.com/en/global-europe/tefan-le-eu-wont-allow-arab-revolutions-stolen-interview-504001>.
- 13) RETTMAN, Andrew. Van Rompuy: EU should take credit for Libya action. *EUObs*, 5. dubna 2011, <http://euobserver.com/9/32128>.

Zdroje

Oproti zvyklostem seznam zdrojů z prostorových důvodů nepřikládám, čerpal jsem z mnoha desítek článků, zejména z *The Economist*, BBC, *EUObs*, *Newsweek* a dalších. Seznam zdrojů na vyžádání rád poskytnu.

Statistiky Soudního dvora EU

Lucemburské nadšení britští lordi nesdílí

Helena Bončková

V posledních dnech byly nezávisle na sobě publikovány dvě zprávy zabývající se činností Soudního dvora Evropské unie. Lucemburský soud v dubnu na svých webových stránkách zveřejnil Výroční zprávu za rok 2010.¹ Soudní statistiky za uplynulý rok přitom Soudní dvůr EU avizoval již v březnu, kdy prostřednictvím tiskové zprávy informoval o tom, že „věci v řízení o předběžných otázkách nebyly ještě nikdy vyřizovány tak rychle“.² V dubnu však byla rovněž publikována zpráva Výboru pro Evropskou unii britské Sněmovny lordů, která se věnuje pracovnímu zatížení Soudního dvora EU a varuje před krizí, do které se lucemburský soud může dostat, pokud v brzké době nenavýší počet soudců a generálních advokátů.³

Výroční zpráva již tradičně uvádí přehled hlavních aktivit Soudního dvora. Za povšimnutí bezesporu stojí jeho snažení na poli přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech. Jak ve zprávě píše předseda Soudního dvora Vassilios Skouris „ve snaze přispět k úsilí vyvíjenému za účelem úspěšného završení záměru přistoupení“ lucemburský soud prezentoval své úvahy ohledně některých aspektů ve zvláštním diskusním dokumentu. Pravdou však je, že Soudní dvůr usiluje zejména o to, aby po přistoupení EU k Úmluvě nehrál na evropské justiční scéně druhé housle. V tomto duchu rovněž vyznívají závěry předloženého diskusního dokumentu. Lucemburský soud v něm uvádí, že je nezbytné, aby existoval mechanismus, který zaručí, že otázka platnosti aktu Unie bude moci být vždy předložena Soudnímu dvoru k rozhodnutí před tím, než o souladu tohoto aktu s Úmluvou bude rozhodovat Evropský soud pro lidská práva.⁴

Ve výroční zprávě se dále poukazuje na celkově vysokou produktivitu a značné zlepšení efektivnosti stran délky řízení. U předběž-

ných otázek dosahuje průměrná délka řízení 16,1 měsíce. Z provedeného srovnání vyplývá, že za celé období, pro které má Soudní dvůr k dispozici spolehlivé statistické údaje, byla průměrná délka řízení u předběžných otázek v roce 2010 nejkratší. Průměrná délka vyřizování přímých žalob činila 16,7 měsíce a u kasačních opravných prostředků představovala 14,3 měsíce (17,1 měsíce a 15,4 měsíce v roce 2009). Stejně tak se zkrátila délka řízení před Tribunálem, a to v průměru o 2,5 měsíce (z 27,2 měsíce v roce 2009 na 24,7 měsíce v roce 2010).

Lucemburský soud však rovněž poukázal na bezprecedentní nárůst počtu zahájených věcí v roce 2010, a především počtu žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce, které byly Soudnímu dvoru předloženy. Soudnímu dvoru bylo v roce 2010 předloženo 631 nových věcí, což představuje znatelný nárůst ve srovnání s rokem 2009 (562 zahájených věcí) a zřejmě nejvyšší počet zahájených věcí v historii Soudního dvora. Stejná situace je i u žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. Počet věcí v řízení o předběžných otázkách zahájených v roce 2010 je podruhé za sebou nejvyšší v historii a vykazuje ve srovnání s rokem 2009 nárůst o 27,4 % (385 věcí v roce 2010 oproti 302 věcem v roce 2009). Stejný trend je patrný rovněž v nárůstu počtu zahájených věcí před Tribunálem, který vzrostl z 568 (v roce 2009) na 636 (v roce 2010), což je rovněž číslo, jakého dosud nebylo nikdy dosaženo. Soudní dvůr přitom v uplynulém roce ukončil 522 věcí, což představuje mírný pokles ve srovnání s předchozím rokem (543 věcí ukončených v roce 2009). Tribunál v roce 2010 vyřídil 527 věcí.

Právě tato čísla zneklidňují britskou Sněmovnu lordů, jejíž Výbor pro Evropskou unii ve své zprávě uveřejněné 6. dubna 2011 varoval před přetížením a zablokováním rozhodovací činnosti lucemburského soudu. Analýzy předkládané britským Výborem pro Evropskou unii se již tradičně vyznačují úctyhodným záběrem a vysokou kvalitou. Nejinak je tomu v případě zprávy o pracovním zatížení Soudního dvora EU, která má 68 stran a je dále doplněna 53stránkovým souborem písemných podkladů a 130stránkovým přepisem skutečných konferencí a rozhovorů. Na vzniku zprávy se přitom podílela řada hvězd pomyslného evropského právního nebe: akademiků, praktiků, soudců i generálních advokátů.

Výbor pro Evropskou unii předně dospěl k závěru, že „období líbánek“, tedy období, jež následovalo po východním rozšíření a které přineslo výrazný nárůst počtu soudců, díky němuž se Soudní dvůr EU mohl vypořádat s řadou nedodělků z let minulých, definitivně skončilo (body 40 a 41 zprávy). Výrazná expanze pravomocí Soudního dvora po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, zejména v oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva, pak podle autorů zprávy znatelně ovlivní schopnost lucemburského soudu nadále zvládat své pracovní zatížení (bod 44). Nejpalcivější je pak situace v případě činnosti Tribunálu, kde podle Výboru pro Evropskou unii bude nezbytné urychleně nalézt zásadní systémové řešení.

Soudní dvůr EU, foto: <http://spfaust.wordpress.com>.

V návaznosti na uvedené závěry pak autoři zprávy formulují řadu doporučení. V legislativní oblasti apelují, aby důvodové zprávy navrhovaných právních aktů obsahovaly rovněž vždy zvážení dopadů na pracovní zatížení Soudního dvora EU (bod 80). Autoři dále zdůrazňují, že je nezbytné, aby Rada věnovala reformním návrhům ze strany lucemburského soudu náležitou pozornost. Zpráva se však staví odmítavě například k možnosti sdílení pravomoci v řízení o předběžných otázkách mezi Soudním dvorem a Tribunálem (bod 105). Doporučuje se nicméně zvýšení počtu generálních advokátů a soudců Tribunálu, a to v co možná nejkratším údobí (body 117 a 136), nebo zavedení věcně specializovaných senátů (bod 121). Uvedená doporučení jsou primárně určena britské exekutivě, která na základě nich může formulovat své postoje v rámci Rady. Prezentovaná zpráva Výboru pro Evropskou unii však nepochybně představuje rovněž relevantní zdroj informací pro další členské státy a unijní instituce. Nakolik se jí však podaří odstartovat reformní proces, je zatím ve hvězdách.

Poznámky

- 1) Výroční zpráva za rok 2010, on-line text (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7000/).
- 2) Tisková zpráva ze dne 2. 3. 2011, č. 13/11, *Soudní statistiky za rok 2010: věci v řízení o předběžných otázkách nebyly ještě nikdy vyřizovány tak rychle*, on-line text (<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-03/cp110013cs.pdf>).
- 3) Zpráva Výboru pro Evropskou unii Sněmovny lordů společně se všemi písemnými a ústními důkazy je dostupná na stránkách britského parlamentu (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/lords-select/eu-law-and-institutions-sub-committee-e/news/lords-fear-crisis-in-the-cjeu/>).
- 4) Diskuzní dokument Soudního dvora Evropské unie o některých aspektech přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, on-line text (http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_cs_2010-05-21_08-58-25_808.pdf).

Carlo Giuliani

Mrtvy demonstrant na summitu G8 Oběť státu alebo nešťastná zhoda okolností?

Lenka Lakotová

Pred desiatimi rokmi prišiel počas summitu G8 v Janove po strete s bezpečnostnými silami o život mladý demonstrant Carlo Giuliani. Jeho prípad sa dostal pred veľkú komoru Európskeho súdu pre ľudské práva („ESLP“), ktorý riešil v marci tohto roku otázku, či došlo zo strany Talianska k porušeniu Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd („Dohovor“).

Počas summitu prebiehali v celom Janove demonštrácie proti globalizácii, pri ktorých došlo k početným násilnostiam a stretom najradikálnejších demonštrantov s talianskymi bezpečnostnými silami. Jedným z vážnych incidentov, ktorého sa aktívne zúčastnil i Giuliani, bol útok na džíp, v ktorom sa nachádzali traja karabinieri.¹ Vo vyhrotenej situácii, keď demonštranti rozbili okno na džípe a hádzali naň kamene a ďalšie predmety, **vystrelil** po výstrahe zranený karabinier do vzduchu dve strely. Podľa oficiálnej verzie sa strela zrejme po strete s letiacim kameňom odchytila od svojej dráhy a spôsobila Giulianimu smrteľné zranenie. Taliansky súd trestné konanie ukončil, keďže došiel k záveru, že policajt konal v sebaobrane a nemal v úmysle Giulianiho usmrtiť.

Príbuzní sa obrátili na ESLP pre porušenie niekoľkých článkov Dohovoru zo strany Talianska. ESLP rozhodol prípad už v roku 2009,² vláda i sťažovatelia však požadovali postupne prípadu veľkej komore, ktorá žiadosti vyhovel. Veľká komora sa najskôr zaoberala tvrdením o porušení práva na život (článok 2 Dohovoru). Prvým dôvodom jeho porušenia bolo podľa sťažovateľov to, že použitie smrtiacej sily nebolo absolútne nevyhnutné, ESLP však potvrdil závery talianskeho súdu. Zranený karabinier bol podľa neho v dobrej viere, že je spolu s ostatnými v džípe v skutočnom ohrození a vystre-

lil, až keď útok napriek výstrahe pokračoval. To, že strelbou riskoval zranenie prípadne smrť demonstrantov, neznamená, že šlo o neprimerané použitie sily. Ďalší dôvod porušenia práva na život videli sťažovatelia v nepostačujúcich administratívnych, legislatívnych a regulačných opatreniach, ktoré mohli znížiť pravdepodobnosť nepriaznivých následkov použitia sily. Konkrétne by podľa nich bezpečnostné sily nemali používať zbrane, ktoré môžu priamo usmrtiť ľudí. ESELP však tento argument nepresvedčil, Dohovor podľa neho nezakladá povinnosť bezpečnostných síl vyzbrojiť sa neletálnymi zbraňami. Tretím uplatneným dôvodom bola organizácia operácií počas summitu, ktoré mali zachovať verejný poriadok v meste. ESELP skúmal len možné zlyhania v organizácii, ktoré by mali priamu nadväznosť na Giulianiho smrť, ale ani v tomto prípade nekonštatoval porušenie zo strany štátu. Za daných okolností, v relatívne pokojnej situácii, bol útok neočakávaný, a námietka, že Giulianiho nebola poskytnutá potrebná asistancia potom, čo ho ešte po páde na zem **prešiel džíp**,³ nemala relevanciu, keďže sa ukázalo, že smrť spôsobilo už zranenie strelou a karabinieri nemali v úmysle prejsť ho.

Súd nezistil ani porušenie práva na život týkajúce sa procesnej stránky, konkrétne údajným nedostatkom efektívneho vyšetrovania smrti Giulianiho. Tvrdenia o porušení zákazu neludského a ponižujúceho zaobchádzania a práva na spravodlivé súdne konanie nebolo podľa neho potrebné preskúmať. U posledných dvoch údajne porušených práv, práva na účinný opravný prostriedok a práva na pojednanie sťažnosti, dopel ESELP taktiež k záveru, že Taliansko Dohovor neporušilo.

Rozhodnutie veľkej komory však nebolo jednohlasné. V prípade otázky porušenia práva na život bol v troch spomínaných situáciách pomer hlasov 10 ku 7, v otázke použitia smrtiacej sily pomer 13 ku 4. V otázke porušenia práva na účinný opravný prostriedok skončilo hlasovanie taktiež pomerom 13 ku 4. Z početných odlišných stanovísk je zaujímavé tvrdenie, že v prí-

padoch masových demonštrácií, ktoré sú vo svete čoraz častejšie, naberá povinnosť chrániť život úplne inú dimenziu. Štát preberá pri organizovaní takejto medzinárodnej udalosti na seba zodpovednosť za výber opatrení, ktoré najvhodnejším spôsobom udržia právo a poriadok. Organizácia operácií mala podľa disentu súdov, na rozdiel od väčšinového názoru, priamu spojitosť so smrťou Giulianiho. Poukázali mimo iného napr. na nedostatočný tréning, mladosť a neskúsenosť policajta, ktorý strieľal, a vyjadrili názor, že vhodné opatrenia by znížili šancu demonstrantov napadnúť džíp. Sudcovia ďalej vyjadrili nespokojnosť s faktom, že sa súd odmietol zaoberať otázkou nevyhnutnosti použitia sily pri zákonnej akcii pre účely potlačenia nepokojov. Okrem toho spochybnili štatisticky veľmi nepravdepodobnú teóriu o strete strely s kameňom, na ktorú sa spoliehala vláda a vyjadrili poľutovanie nad nedostatočnosťou prešetrenia udalostí zo strany vnútroštátnych orgánov.

Rozhodnutie ESELP bolo pravdepodobne sklamaním priaznivcov rôznych webových stránok venovaných Carlovi Giulianiho, na ktorých je spochybňovaná oficiálna verzia jeho smrti tvrdeniami o tom, že strela bola mierená priamo a Giuliani bol usmrtený úmyselne. Giuliani sa stal po svojej smrti symbolom skupín bojujúcich proti globalizácii, námetom skladieb niekoľkých kapiel a dokonca bol o ňom natočený i dokumentárny film.

Poznámky

- 1) Karabinier je označenie talianskeho policajta.
- 2) ESELP vtedy rozhodol, že bolo porušené právo na život z procesnej stránky, v pomere hlasov 4 ku 3 (sťažnosť č. 23458/02 rozhodnutie z 25. 8. 2009)
- 3) V neprehľadnej situácii k tomu došlo, keď sa karabinieri snažili s džípom utiecť útočiacim demonstrantom a nevedeli, že postrelený Giuliani padol na zem.

Zdroje

- Európsky súd pre ľudské práva. 2011. Giuliani a Gaggio proti Taliansku. Sťažnosť č. 23458/02, rozsudok z 24. marca 2011.

Džíp prešiel telo demonstranta, foto: www.carabinieri-union.it

Odopretie povolenia na pobyt kvôli pozitívnemu HIV testu je diskrimináciou

Monika Mareková

Európsky súd pre ľudské práva („ESLP“ alebo „Súd“) vydal 10. marca 2011 rozsudok vo veci *Kiyutin proti Rusku*, v ktorom sa zaoberal diskrimináciou na základe pozitívneho testu na HIV.

Pán Kiyutin je uzbeckej národnosti a od roku 2003 žil v Rusku, pričom sa oženil s ruskou občiankou a v nasledujúcom roku s ňou mal dcéru. Medzičasom požiadal o povolenie na pobyt, kvôli ktorému musel podstúpiť zdravotnú prehliadku. Po zistení, že je HIV pozitívny, bola jeho žiadosť zamietnutá s odkazom na ruské zákonné ustanovenia, podľa ktorých HIV pozitívny cudzinec nemôže dostať povolenie na pobyt. Ruské súdy zamietli jeho žaloby, preto sa pán Kiyutin obrátil na ESLP.

Súd zdôraznil, že Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd („Dohovor“) síce nechráni právo cudzinca na usadenie sa v určitej krajine, ale v prípade, že má v danej krajine založenú rodinu, chráni jeho právo na súkromný a rodinný život (článok 8 Dohovoru). Právo nebyť diskriminovaný (článok 14 Dohovoru) sa v tomto prípade viaže na právo na rodinný život. Ruské úrady boli preto povinné previesť imigračnú kontrolu nediskriminačne. Aj keď mal pán Kiyutin ruskú manželku a dcéru ako mnohí iní cudzinci žiadajúci o povolenie na pobyt na základe rodinných väzieb, nebol posudzovaný rovnako a bol oproti nim diskriminovaný na základe zdravotného stavu. Jeho žiadosť bola zamietnutá iba z toho dôvodu, že zákonné ustanovenia zakazovali udelenie povolenia na pobyt HIV pozitívnemu cudzincovi.

Súd uviedol, že HIV pozitívni jedinci sú obzvlášť zraniteľnou skupinou spoločnosti, ktorá bola v minulosti bezdôvodne diskriminovaná na základe predsudkov, preto pri aplikácii práv tak zraniteľnej skupiny je možnosť štátov na priestoru na uváženie (margin of appreciation) zúžená. Zároveň o vylúčení HIV pozitívnych ľudí z možnosti získania povolenia na pobyt neexistuje v Európe konsenzus a iba veľmi málo štátov Rady Európy podporuje túto politiku.

Súd zvažil, že určité obmedzujúce opatrenia ohľadom vstupu a pobytu jednotlivcov môžu byť urobené v rámci ochrany verejného zdravia, ale prítomnosť HIV pozitívneho jedinca v spoločnosti podľa neho nespôsobuje ohrozenie verejného zdravia. HIV pozitívny človek sa taktiež v Rusku nestane neprimeraným bremenom pre zdravotnícky systém, pretože neruskí občania všeobecne nemajú nárok na bezplatnú zdravotnú starostlivosť, a všetky zdravotné služby si musia hrať.

Záverom Súd uzavrel, že ruské právo plošne zakazovalo udeliť povolenie na pobyt HIV pozitívnym cudzincom

a neobsahovalo žiadne výnimky pre konkrétne prípady, ktoré by mohli imigračné úrady v rámci rodinných väzieb zohľadniť. Preto Súd prehlásil porušenie práva pána Kiyutina nebyť diskriminovaný za základe zdravotného stavu v spojení s právom na súkromný a rodinný život.

Zdroje

- *Kiyutin proti Rusku*, Európsky súd pre ľudské práva, 10. marec 2011, sťažnosť č. 2700/10.

Člověk v tísní zve vysokoškoláky na jarní školu lidských práv

Společnost Člověk v tísní a Mezinárodní festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět pořádají další seminář projektu Dějiny, film a lidská práva. Letos se uskuteční od 18. do 21. května ve Šlapanicích u Brna. Účastníci se dozví o nejnovějších metodách práce s dokumentárními filmy v rámci výuky na vysokých školách či jak založit a vést své vlastní semináře.

Všechny informace k projektu i to, jak se přihlásit na seminář, naleznou na webu www.dejinyfilmalidskaprava.cz. Vybraní účastníci budou mít hrazeny veškeré náklady.

Čtyřdenní seminář je určen doktorandům a studentům závěrečného ročníku magisterských studií na humanitních oborech, kteří mají zájem o lidskoprávní dokumentární filmy. „Naším cílem je zpřístupnit používání těchto filmů ve výuce na českých vysokých školách,“ řekl koordinátor projektu Dan Petrucha. Seminář povedou zkušení lektoři projektu Jeden svět na školách a Varianty, kteří se metodice a didaktice systematicky věnují. Cenné zkušenosti předají také účastníci předchozího vzdělávacího semináře, kteří již na svých katedrách dokumentární filmy ve výuce používají.

Více informací poskytne koordinátor projektu Dan Petrucha
tel.: +420 602 618 909
e-mail: dan.petrucha@jedensvet.cz

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Kandidatura ČR do Rady OSN pro lidská práva

Kristina Hornáčková

Rok 2011 znamená pětiletý milník v působení Rady OSN pro lidská práva a skýtá dobrou příležitost pro zhodnocení fungování této instituce. Rada pro lidská práva je hlavním univerzálním orgánem zabývajícím se podporou a ochranou lidských práv ve světě. Činnost Rady však výrazně ovlivňuje její složení, protože členské státy jsou zvyklé hlasovat dle regionálních skupin, čímž dochází k nárůstu politizace. O dalším vývoji instituce rozhodnou noví členové, kteří budou v květnu zvoleni na funkční období let 2011 až 2014.

Volba 15 nových členů se uskuteční na zasedání Valného shromáždění v New Yorku dne 20. května 2011. Stát je zvolen za člena Rady, pakliže obdrží více než 97 hlasů v tajné volbě. Hlasování probíhá každoročně od roku 2006, kdy Rada v rámci reformy OSN nahradila svoji předchůdkyni - Komisi pro lidská práva. V prvních letech si státy rozdělily mandáty na jednoleté, dvouleté a tříleté funkční období. V současnosti je funkční období tříleté, přičemž členové mohou být znovuzvoleni, pokud nepůsobili v Radě ve dvou navazujících funkčních obdobích.

V Radě pro lidská práva jsou státy rozděleny do regionálních skupin, dohromady pak Radu tvoří 47 členů. Konkrétně se jedná o těchto pět skupin: Africké státy (13), Asijské státy (13), Latinskoamerické státy (8), Západní Evropa a ostatní státy (7) a Východoevropské státy (6). Mezi současné kandidáty do skupiny Východní Evropa patří Česká republika, Rumunsko a Gruzie; další kandidáti za ostatní skupiny jsou uvedeni v tabulce.

Organizace Amnesty International vydala v dubnu tohoto roku podrobnou zprávu o stavu lidských práv v kandidátských zemích. Organizace AI podporuje státy, jež se dlouhodobě věnují ochraně lidských práv a sami je dodržují. Rozšířili tím již probíhající debatu ohledně členů Rady, kteří by měli jednat v souladu se Všeobecnou deklarací lidských práv, což je v několika případech značně diskutabilní. Například u Sýrie, kde v těchto dnech vojsko násilně potlačuje protirežimní demonstrace a kde se mučí a popravují političtí vězni.

Česká republika byla členem Rady v roce 2006 v prvním roce jejího fungování. Současná česká kandidatura se zaštiťuje zejména dlouhodobým působením v oblasti lidských práv a z pohledu České republiky se jedná o prioritu číslo jedna v zahraniční politice. Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg uvedl, že "ochrana lidských práv a základních svobod představuje pro Českou republiku důležité téma vzhledem k naší minulosti, jehož prosazování je uplatňováno jak v domácí, tak zahraniční politice státu." Kromě ochrany lidských práv a vlády práva jsou prioritami spolupráce s ostatními orgány OSN, zejména s úřadem Vysokého komisaře OSN pro lidská práva, dále podpora Komise OSN proti mučení, pozornost je věnována i ochraně práv žen a dětí.

Zdroje

- Election to Human Rights Council (<http://www.un.org/en/ga/65/meetings/elections/hrc.shtml>).
- Human Rights Council 2011 Elections, 6.4.2011 (<http://www.amnesty.org/en/library/info/IOR41/007/2011/en>).
- Kandidatura České republiky do Rady OSN pro lidská práva, MZV ČR, 27.2.2011 (http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/kandidatura_ceske_republiky_do_rady_osn/kandidatura.html).

Africké státy (4)	Asijské státy (4)	Východní Evropa (2)	Latinská Amerika (3)	Západní Evropa a ostatní (2)
Benin	Filipíny	ČR	Chile	Itálie
Botswana	Indie	Gruzie	Kostarika	Rakousko
Burkina Faso	Indonésie	Rumunsko	Nikarague	
Kongo	Sýrie		Peru	http://www.un.org/en/ga/65/meetings/elections/hrc.shtml

Nová vlna represí čínského režimu Další znak nervozity v nejvyšších patrech komunistické strany?

Petr Příbyla

Při pohledu na represe čínského režimu vůči hlasům opozice v posledních dekádách se nelze ubránit dojmům, že k nim dochází v pravidelných cyklech. Od pozdních sedmdesátých let, kdy čínský režim začal otáčet záda k Maově totalitní vládě, se postupně začala střídát období relativního tolerování disidentů s obdobími nekompromisního eliminování jakékoli kritiky. V prizmatu masivního zatýkání z posledních měsíců současná etapa „ochlazení“ svou represivností vybočuje. To vše se odehrává jak v době příprav na změny v nejvyšších patrech komunistické strany vrcholící střídáním na prezidentském postu v roce 2013, tak v neposlední řadě v reakci na nepředvídatelně se šířící vlnu arabských revolucí. Podle organizace Human Rights Watch se jen od ledna 2011 dostalo do čínských věznic nejméně pět desítek protirežimních kritiků.¹

Poslední události potvrzují, že současné „přituhnutí“ je největší za poslední dvě dekády, a to hned ze tří důvodů. Prvně se jedná o rozsah represí. V současnosti nejznámější čínský umělec a kritik režimních praktik Ai Wei Wei byl zatčen 3. dubna na pekingském letišti a nelze si nevšimnout, že Aiovo zadržení a zmizení zapadá do aktuální masivní kampaně bezpečnostních složek proti odpůrcům režimu obecně a právníkům, spisovatelům a aktivistům za lidská práva obzvláště. Oficiální obvinění zní ekonomická kriminalita, avšak očividným důvodem je příliš hlučná kritika režimu. Alarmující je ovšem právě množství zatýkaných osob. V průběhu dubna byli pozatýkáni také další čtyři hlasití kritici režimu – Liu Xianbin, Ran Yunfei, Ding Mao a Chen Wei, kteří dostali 10 let odnětí svobody za údajnou podvratnou činnost.

Druhým důvodem je dlouhodobost represí. Po mírném uklidnění jsou současné události ve výsledku pokračováním aktivního zásahu proti nepokojům v Tibetu v roce 2008. Významným udá-

lostem jako Olympiáda v Pekingu 2008 a výstava Expo 2010 v Šanghaji předcházela vždy vlna represí za účelem umlčení kritiky.

Třetím důvodem k znepokojení leží v metodách uplatňovaných represí. Zatímco po událostech na náměstí Tchien-an-men v roce 1989 probíhaly procesy víceméně skrze oficiální obvinění, nyní naopak protirežimní aktivisté zmizeli a dodnes neexistují informace o místě jejich pobytu, natož obvinění. V případě Ai Wei Weie bylo sice v polovině dubna zveřejněno oficiální obvinění, to však neplatí o dalších desítkách osob, o nichž stále neexistují žádné zprávy. Hojně využívaný systém „převýchovy skrze práci“ umožňuje navíc čínské policii „odsoudit“ obviněné na 4 roky k pobytu v pracovních táborech i bez jakéhokoliv soudního procesu.

S očekávaným dosažením dosavadního vicepremiéra Si Ťin-pchinga na prezidentský post v roce 2013 je stále patrnější rostoucí nejistota v nejvyšších patrech vládnoucí komunistické strany. Obzvláště uvědomíme-li si, že po rapidním ekonomickém vzrůstu a sociálních změnách, které s sebou přinesly do hlavního proudu nová společenská témata, zájmy a skupiny, půjde nyní o nejrozsáhlejší přesun síly v nejvyšších patrech režimu za poslední dekádu.

Zdroje

- Branigan T., 2011. Ai Weiwei Arrest: Chinese Lawyer and Designer are Latest to Disappear, *The Guardian*, 15. 4. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/15/ai-weiwei-lawyer-designer-disappear?INTCMP=SRCH>.
- Higgins M., 2011. Ai Weiwei: China In Many Ways in Just Like in Middle Ages, *The Guardian*, 11. 4. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/15/ai-weiwei-lawyer-designer-disappear?INTCMP=SRCH>.
- China's Crackdown. The Vindictiveness of China's Rules Betrays their Nervousness, *The Economist*, 14. 4. http://www.economist.com/node/18560351?story_id=18560351.
- McMillian-Scott E., 2011. Ai Weiwei's arrest is part of China's new crackdown, *The Economist*, 5. 4. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/libertycentral/2011/apr/05/ai-weiwei-china-eu-dialogue?intcmp=239>.

Poznámky

- 1) V pracovních táborech či ve věznicích se dle odhadů vyskytuje 7 až 8 milionů čínských obyvatel. Další odhady pak hovoří o více než 5 tisících každoročně vykonaných trestech smrti.

IIPS MU vydal sborník *Právo na soukromí*

Monika Mareková, stážistka Centra pro lidská práva, která v současné době studuje na Laurentian University of Sudbury v Kanadě, přispěla svým textem do sborníku *Právo na soukromí*, který vydal IIPS MU. Jednotliví autoři sborníku se v něm snaží o hledání právních odpovědí na situace, kdy za naše pohodlí a blahobyt, ve kterém žijeme, platíme velmi vysokou daň: jsme monitorováni. Při práci na počítači za sebou zanecháváme stopu, zapnutý mobil neustále signalizuje náš pohyb, atd. Sborník editoval Doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, PhD., který působí jako soudce na Nejvyšším správním soudu v Brně a jako docent na Právnické fakultě MU.

Knihu lze objednat na www.iips.cz.

Obamův demokratizační obrat?

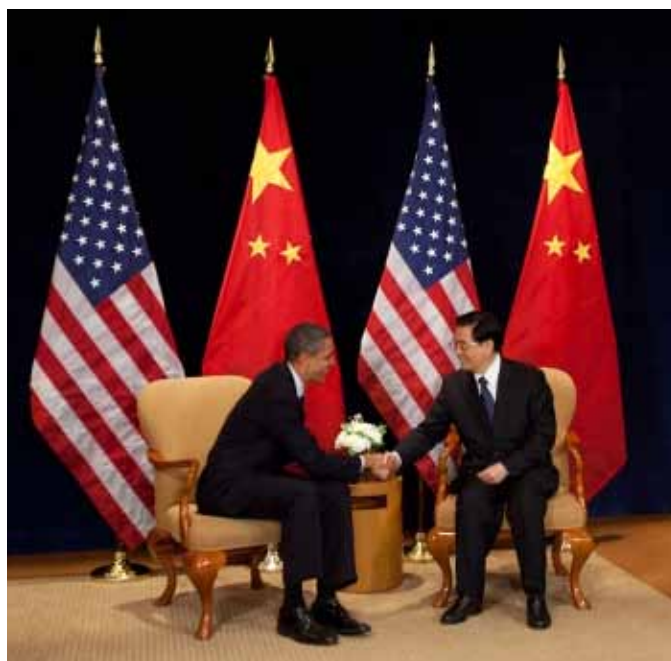
Lukáš Hoder

V dřívějších číslech Bulletinu (září a říjen 2010) jsme psali o rozporuplném přístupu současné americké administrativy k ochraně lidských práv a prosazování demokracie ve světě. Na jedné straně se Obamova administrativa ústy svých nejvyšších představitelů hlásila k těmto tématům, na druhé straně se v rámci odklonu od prezidentsví George W. Bushe místy odvracela také od důrazu na demokratizaci a tlaku na autoritativní režimy. V polovině Obamova prezidentsví se zdá, že dochází ke změně. Ta však není zcela přesvědčivá.

Příkladem mohou být vztahy USA k Číně, Íránu nebo dalším autoritativním režimům, kde Obamova administrativa dlouho spoléhala na snahu o dialog s vládnoucími plutokraty a nepouštěla se do nejistého prosazování lidských práv. Například v Pekingu v těchto dnech sice probíhá tzv. americko-čínský dialog o lidských právech, ale je skutečně možné cokoliv seriózně očekávat, když čínské úřady právě provádí jedno z největších potlačení občanské společnosti za poslední dvě dekády? Desítky zatčených, včetně dříve tolerovaných či dokonce prominentních umělců nebo spisovatelů, často bez jakékoliv zprávy o jejich osudu. Čína je nervózní a nelze očekávat, že by ji USA mohly dialogem uklidnit. Čínští disidenti mohou již tradičně ze strany Obamovy administrativy slyšet pouze mlčení, což je například v otázkách náboženské svobody výrazný rozdíl oproti předchozímu prezidentovi. To ostatně potvrzují i zástupci čínských nevládních organizací jako je China Aid Association.

Na nepřesvědčivosti Obamovy zahraniční politiky v otázkách lidských práv přidává v poslední době i její politika tváří v tvář hroučícím se režimům na Blízkém východě. Obama dlouho hledal způsob rozumné komunikace s íránským režimem, takže protesty „zeleného hnutí“ nebyl ochoten silněji podpořit a ohrozit tak své diplomatické úsilí. Přesto se „vměšování“ do situace administrativa nevyhnula, když například jeden aktivní právník z ministerstva zahraničí požádal společnost Twitter, aby vyčkala s plánovanou údržbou svých služeb v Persii, což by mohlo mít za důsledek omezení komunikace prostujících. V případě Egypta našlapovala administrativa také velmi obezřetně s ohledem na mnohaleté spojenectví s režimem Husního Mubaraka, přesto se nakonec nevyhla realistickému zhodnocení situace a podpořila demokratickou změnu v zemi. V případě Libye USA prosazovaly přijetí rezoluce Rady bezpečnosti dle kapitoly VII a zapojily se do vojenských akcí proti režimu Muammara Kaddáfího. Ovšem jen napůl, a můžeme tak sledovat vznik nového dlouhodobého bojiště v regionu.

A naposledy Sýrie. Stovky mrtvých a zraněných, tvrdý zásah Assadova režimu. To mělo být nepřijatelné a Obamova administrativa nešetří „tvrdými“ slovy. U nich však zůstává a prezident se ani při jejich „vyslovení“ příliš neangažuje, posílá za sebe tiskového mluvčího. My si můžeme mezitím přehlést o stavu lidských práv v Sýrii dle poslední výroční zprá-

Americký a čínský prezident summit G20, foto: White House.

vy amerického ministerstva zahraničí: „Bezpečnostní složky provedly svévolná nebo protiprávní zabití, politicky motivované únosy, ... Bývalí vězni vypovídají, že zažili mučení ve formě elektrických šoků, trhání nechtů, pálení genitálií, ...“.

V době prezidenta Bushe byli neokonzervativci považováni za bláznů a Bushova demokratizační politika čelila po dekádě nehybným autoritářským režimům. Obamova realistická administrativa naopak vládne v době, kde se tyto režimy hroučí, ale USA opatrně vyčkávají. Paradox? Není to však žádné překvapení. Obama se stal senátorem v roce 2005, v době velké vnitřní debaty v Demokratické straně o liberálním intervencionismu a jeho zkompromitování Bushovou administrativou. Obama do politiky sice vstupoval s názory blízkými „jestřábím ženám“ jako Samantha Powerová nebo Anne-Marie Slaughterová, když však začal vážně uvažovat o kandidatuře na prezidenta proti Hillary Clintonové, musel se nějak odlišit. Proti zásahu v Iráku, který Clintonová podpořila. Proti Bushovi. Proti intervencionismu.

Tak, jak byl protiintervencionistický Bush „přepaden realitou“ v podobě 11. září 2001, tak i Obama se dočkal. Vybřednout z Blízkého východu a soustředit se na skutečnou geopolitiku 21. století v podobě souboje s Čínou sice mohla být původní představa, ale přišlo „arabské jaro“. S rozpadem *ancien régime* na Blízkém východě se tak Obama od „volebního realismu“ a geopolitického uvažování pomalu posunuje zpět k demokratizační agendě. Nepřesvědčivě, pomalu, pod tlakem okolností, ale krok za krokem.

Zdroje

- Ben Birnbaum, Chinese dissidents hear Obama's 'silence', *The Washington Times*, <http://www.washingtontimes.com/news/2011/feb/3/chinese-dissidents-hear-obamas-silence/>.
- Ryan Lizza, The Consequentialist: How the Arab Spring remade Obama's foreign policy. *The New Yorker*, http://www.newyorker.com/reporting/2011/05/02/110502fa_fact_lizza.

4) Česká republika a lidská práva

Americká zpráva o stavu lidských práv v České republice

„Diskriminujete Romy a bují u vás korupce“
Veronika Dokulilová

V polovině dubna uveřejnilo Ministerstvo zahraničí Spojených států zprávy o stavu lidských práv ve více než 190 zemích světa, v České republice nevyjímaje. V „evropské“ části úvodu ke zprávám z jednotlivých států je poukázáno na špatný stav lidských práv u tradičních hřištníků – Ruska, Ukrajiny a Běloruska. Ačkoliv se Česká republika (naštěstí) do úvodního resumé nedostala, věnoval jí v rámci své analýzy americký Úřad pro demokracii, lidská práva a pracovní vztahy téměř 40 stran vydatného textu.

Za „významné“ problémy v oblasti lidských práv jsou označeny například korupce, obchodování s lidmi, nacionalistický/neonacistický extremismus. Největší prostor zpráva věnuje diskriminaci Romů a rasové nesnášenlivosti. V této oblasti jsou zmíněny kontroverzní sterilizace bez souhlasu u romských žen. Kritizuje se také nadměrné umísťování romských dětí do „praktických škol“ (až 2/3 dětí navštěvující tyto školy jsou Romové) a snaha společnosti je segregovat v základních školách (oddělené třídy). Sekce zprávy věnovaná problematice menšin sumarizuje téma tak, že „Romové čelili vysoké hladině chudoby, nezaměstnanosti a ngramotnosti a zároveň na různých úrovních také diskriminaci ve vzdělání, zaměstnání a ubytování.“ V České republice dle zprávy bují společenské předsudky proti romské populaci, které čas od času přechází k rasově motivovanému násilí. Detailně se zpráva také věnuje konkrétním případům násilí vůči Romům (Vítkov) a problematice rasově nenávistných pochodů, včetně reakce vlády a soudních procesů. Dokument si také všímá vzniku vládní Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách a poukazuje na její úspěšné projekty.

Druhé velké téma zprávy o stavu lidských práv je korupce ve státní správě. Zpráva si všímá překvapivého zeštíhlení protikorupční jednotky a odkazuje na konkrétní případy korupce (kauza Pandurů či ministra Drobila). „Politický nátlak, nedostatečná a neefektivní legislativa [...], neefektivní vyšetřovací nástroje policie a omezený počet zkušených vyšetřovatelů v regionech přispívají k málo častému stíhání korupce na vysokých postech.“ konstatuje zpráva. Pozitivního hodnocení se naopak dostává médiím za jejich aktivní roli při odhalování případů korupce ve státní správě či za odhalení podezřelého udělování diplomů na univerzitě v Plzni.

Americké Ministerstvo zahraničí vydává každoroční zprávy o stavu lidských práv už od roku 1977. Čerpá přitom z informací ze svých ambasád, ze zahraničních vlád, nevlád-

ních i mezinárodních organizací. Zprávy vyvolávají pravidelně ostré reakce a vlny nelibosti. Nejhlasitějším kritikem zpráv je Čína, která označuje americkou rétoriku k lidským právům za politický nástroj a vměšování. Proti aktuální zprávě se kromě Číny ohradilo také Rusko. V Česku měla zpráva minimální ohlas jak v médiích, tak na domácí politické scéně.

Zdroje

- Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. 2011. 2010 Country Reports on Human Rights Practices: Czech Republic. online verze. (<http://www.state.gov/documents/organization/160185.pdf>).
- Čína odmítla kritiku USA za stav lidských práv. 12.3.2010. denik.cz. online text. (http://www.denik.cz/ze_svetu/cina-odmitla-kritiku-usa-za-stav-lidskych-prav.html).
- USA vytýkají Česku i Slovensku korupci a diskriminaci Romů. 8.4.2011. ceskenoviny.cz. online text. (<http://www.ceskenoviny.cz/svet/zpravy/usa-vytykaji-cesku-i-slovensku-korupci-a-diskriminaci-romu/621054>).

50. výročí AI aneb slavíme s těmi, kterým jsme pomáhali

Brněnská skupina Amnesty International srdečně zve všechny příznivce dodržování lidských práv ve světě na oslavu 50. narozenin AI! Oslava proběhne 28. května 2011 v odpoledních a večerních hodinách na nádvoří Domu pánů z Kunštátu a v kavárně Trojka (Dominikánská ul. 9, Brno). Na setkání s Vámi se těší významné osobnosti z okruhu bývalých českých disidentů a politických vězňů, jako např. Petruška Šustrová, Jana Soukupová nebo Jaroslav Šabata, a celá Brněnská skupina AI. Bližší informace k akci budou zveřejněny na webových stránkách skupiny <http://www.amnesty-brno.estranky.cz/>.

Místní skupina Amnesty International v Brně funguje od jara roku 1999. Jejími dobrovolníky jsou převážně současní či bývalí studenti brněnských univerzit, ale i další. Po určitou dobu fungovaly v Brně dvě skupiny - „Brněnská skupina“ a „Šestá skupina“. V roce 2006 se obě skupiny spojily. Lidé z brněnské skupiny Amnesty International se v současné době věnují především urgentním akcím na obranu lidských práv, kampani za dodržování lidských práv v Číně, právům žen a vzdělávání k lidským právům.

Zpráva ze semináře „Ochrana ekonomických, sociálních a kulturních práv ústavními soudy“

Ladislav Vyhnanek

Na půdě Právnické fakulty MU se 21. dubna uskutečnil odborný seminář týkající se soudního vynucování základních práv druhé generace (tj. zejména ekonomických, sociálních a kulturních). Ačkoliv šlo o setkání převážně právnícké, přijali pozvání do řad obecnstva i za řečnický pult rovněž neprávnické.

Témata jednotlivých příspěvků a následná diskuse se dotýkaly zejména otázky, zda mohou soudy (zejména ústavní, avšak nikoliv pouze ony) přistupovat k problematice základních práv druhé generace stejným způsobem, jako to činí ve vztahu k základním právům „klasickým“.

V první části semináře vystoupil Jan Kratochvíl s příspěvkem, jehož základní teze zněla, že sociální práva se svou podstatou nijak neliší od základních práv první generace, respektive že existující rozdíly nejsou natolik významné, aby překryly příbuznost mezi oběma skupinami základních práv. Ivo Pospíšil pak ve svém vystoupení demonstroval propojení obou skupin základních práv – věnoval se zejména tomu, jak lze sociální práva chránit právě prostřednictvím výkladu klasických lidskoprávních konceptů jako je lidská důstojnost či právo na soukromí. V závěru prvního bloku pak vystoupil Roman Joch, podle něhož je v ČR vynucování sociálních práv Ústavním soudem v rozporu s principy konstitucionalismu, neboť ignoruje vůli ústavodárce a zasahuje do otázek, v nichž má mít klíčové slovo zákonodárny sbor (teze „no taxation without representation“). Právě tento příspěvek byl následující diskusi diskutován nejvášnivěji; pozornost se upřela i na obecné otázky, jako je dělba moci či povaha právní interpretace.

Po přestávce pak následovaly příspěvky „technické“. Ladislav Vyhnanek nastínil problém metodologie přezkumu sociálních, ekonomických a kulturních práv ústavními soudy. Dospěl přitom k závěru, že v této oblasti nelze bez dalšího aplikovat postupy známé z ústavního přezkumu klasických základních práv (princip proporcionality). Jan Wintř se pak blíže zaměřil na přístup českého Ústavního soudu – rozebíral zejména dva důležité nálezy Ústavního soudu týkající se poplatků ve zdravotnictví a sociální reformy. Nejdůležitější částí příspěvku byl patrně rozbor metodologie použité v prve zmíněném nálezu. Na konec semináře vystoupila Kateřina Šimáčková, která na konkrétních případech ze své soudcovské praxe demonstrovala dilemata, jež musejí soudy při řešení sporů týkajících se sociálních práv řešit (zejména napětí mezi individuálními nároky a udržitelností a spravedlností celého – finančně velmi náročného – systému).

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech a demokratizaci redakce

V tomto čísle pokračujeme s přehledem domácích odborných článků, které se týkají lidských práv. Přehled jsme doplnili o domácí i zahraniční publikace o demokratizaci.

- Alyasry, A.: Trestný čin terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme (§ 419 TZ) - základná analýza, Justičná revue 3/2011.
- Barancová, H.: Monitorovanie zamestnancov a ochrana súkromného života v judikatúre európskych súdov, Justičná revue 3/2011.
- Barancová, H.: Pojem a formy diskriminácie v pracovnom práve vo svetle judikatúry Súdneho dvora EU, Právny obzor 2/2011.
- Čapek, J.: Extradice a vyhoštění ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva, Trestní právo 4/2011.
- Čuhelová, K.: Jak postupovat, pokud v rodině s nezletilými dětmi dochází k domácímu násilí?, Právní rozhledy, 7/2011.
- Gojová, J.: Meze autonomie rodičů při rozhodování o zdravotnických zákrocích vůči jejich dětem, Právní fórum 3/2011.
- Herzeg, J.: Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu, Bulletin advokacie 4/2011.
- Chmielewski, G.: Sloboda pohybu a pobytu v poľskom práve, Právny obzor 2/2011.
- III. ÚS 449/06 K možnosti uložit sankci za nesplnění povinnosti podrobit se povinnému očkování dětí, Soudní rozhledy 4/2011.
- Jamborová, K.: Trestněprávní postih extremistické symboliky, Státní zastupitelství 3/2011.
- Kohout, J. - Behr, T.: Elektronická pošta a její záznam pro trestní řízení, Trestněprávní revue 4/2011.
- Kosař, David: Kritika soudců v České republice, Soudní rozhledy 4/2011.
- Kosař, David: Pomluva soudce v dopise, Soudní rozhl. 4/2011.
- Kratochvíl, J. - Majerčík, E.: Neviditelná většina: Osud českých stížností před ESLP, Bulletin advokacie 4/2011.
- Mrázek, Josef: Ozbrojené konflikty a nová koncepce me-

zinárodního humanitárního práva, Právník 4/2011 .

- Strupek, D.: Kříže do škol nepatří. Totiž patří, Lidové noviny, 28. března 2011
- Šlosarčík, I.: Maastrichtské coffee shopy a volný pohyb služeb v Evropské unii, Jurisprudence 3/2011.
- Troščák, P.: Európsky zatýkací rozkaz - terminologická stránka, Justičná revue 3/2011.
- Válek, P.: Mezinárodní reziduální mechanismus pro trestní tribunály: Nový osud v „pohotovostním“ režimu, Mezinárodní politika 4/2011.

Demokratizace

- Alcañiz, I. - Hellwig, T.: Who's to Blame? The Distribution of Responsibility in Developing Democracies, British Journal of Political Science, April 2011, Vol. 41, No. 2.
- E. Morozov: Whither Internet Control?, Journal of Democracy, April 2011, Vol. 22, No. 2.
- Krastev, I.: Paradoxes of New Authoritarianism, Journal of Democracy, April 2011, Vol. 22, No. 2.
- Goldstone, J. A.: Understanding the revolutions 2011, Foreign Affairs, May/June 2011, Vol. 90., No. 3.
- Makiya, K.: What is Totalitarian Art?, Foreign Affairs, May/June 2011, Vol. 90., No. 3.,
- Anderson, L.: Demystifying the Arab Spring, Foreign Affairs, May/June 2011, Vol. 90., No. 3.
- Benoist, A.: Totalitarismus. Komunismus a nacionální socialismus, Kontexty, Vol. 3, No. 1.
- Krause, S.: Moral Sentiment and the Politics of Human Rights, Political Philosophy Quarterly, 2011, Vol. 1, No. 1.
- Pikner, I. - Krčmář, M. - Kubeša, M.: Nová poslání NATO vyžadují nové schopnosti, Vojsenské rozhledy, Vol. 80, no. 1.
- Bürgin, A.: Cosmopolitan Entrapment: The Failed Strategies to Reverse Turkey's EU Membership Eligibility, Perspectives, Vol. 18, No. 2.
- Strejček, P.: Plynová diplomacie Ruské federace, Central European Political Studies Review (CEPSR), Vol. 8, No. 1.
- Hoch, T. - Baar, V. - Kopeček, V.: Podmínky Demokraticke v de facto státech: Případová studie Abcházie, Central European Political Studies Review (CEPSR), Vol. 7, No. 4.
- Sen, A.: Quality of Life: India vs. China, New York Times Review of Books, Vol. 58, No. 8.

Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - www.iips.cz

Centrum pro lidská práva a demokratizaci, bulletin vydává Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno **adresa redakce** Mezinárodní politologický ústav, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika **tel./fax** +420 549 495 769 **e-mail** iips@iips.cz **webové stránky** www.iips.cz **redakční rada** Lukáš Hoder (editor), Hubert Smekal, Lubomír Majerčík, Ladislav Vyhnánek. **ISSN** 1804-2392